

“Op weg naar.....”

Inleiding

Op 15 maart 2023 hebben de verkiezingen plaatsgevonden voor Provinciale Staten. De BoerBurgerBeweging (BBB) kwam in Overijssel als grootste partij uit de verkiezingen en heeft ons benaderd met de vraag of wij de informatiefase (verder: de verkenning) in Overijssel willen begeleiden. Randvoorwaarden voor ons waren dat er overeenstemming is tussen partijen dat BBB het initiatief neemt voor het proces van de verkenning, er overeenstemming is tussen alle partijen over de opdracht aan de verkenners en de verkenners draagvlak hebben van alle partijen. Op 25 maart 2023 hebben de lijsttrekkers tijdens een gezamenlijke bijeenkomst aangegeven dat aan deze randvoorwaarden kan worden voldaan. Vervolgens hebben wij positief gereageerd op de vraag van BBB en zijn we aan de slag gegaan met de verkenning.

Met dit rapport ronden wij onze opdracht af. In het eerste hoofdstuk gaan we in op onze opdracht en beschrijven we onze aanpak en werkwijze. Vervolgens beschrijven we in hoofdstuk 2 de uitgangspunten en het afwegingskader voor de vorming van een nieuwe coalitie. In hoofdstuk 3 staat ons advies aan Provinciale Staten voor het vormen van de nieuwe coalitie en in hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de wenselijkheid van een coalitieakkoord. Tot slot komen we in hoofdstuk 5 met een aantal adviezen aan Provinciale Staten over het vervolgproces.

Wij hebben het proces van de verkenning gezien als de start van waaruit je met elkaar bouwt aan een nieuwe Staten- en bestuursperiode. De blik is in de gesprekken dan ook steeds naar voren gericht geweest. Los daarvan hebben we ook ruimte gegeven om vanuit een lerend perspectief, terug te kijken op het eigen en onderling functioneren in de vorige periode.

Wij kijken terug op een plezierige periode waarin we met alle partijen fijne gesprekken hebben gevoerd en spreken onze waardering uit aan alle partijen voor de openheid en het vertrouwen dat zij ons hebben gegeven. We hopen dat we hiermee een bijdrage hebben kunnen leveren aan de start van een nieuwe, constructieve en plezierige bestuursperiode van Provinciale Staten van Overijssel.

19 april 2023
Wout Wagenmans en Jolanda Waaijer

1. Aanpak en werkwijze

BBB heeft ons gevraagd om de verkenning te begeleiden om te komen tot een nieuwe coalitie in Overijssel. Op initiatief van BBB heeft op 25 maart 2023 een bijeenkomst plaatsgevonden voor alle partijen die na de verkiezingen in Provinciale Staten zijn vertegenwoordigd. Alleen de Partij voor de Dieren kon niet bij deze bijeenkomst aanwezig zijn. In de bijeenkomst heeft BBB gemeld dat zij voornemens was om ons de verkenningsfase te laten uitvoeren. De aanwezige partijen hebben ingestemd met dat voornemen. Ook is overeenstemming bereikt over de opdracht aan en draagvlak voor de verkenning.

De opdracht die aan ons is meegegeven, is om van alle partijen duiding te vragen over de verkiezingsuitslag en advies uit te brengen over de meest kansrijke optie voor een te vormen coalitie. De volgende vragen moeten daarbij worden betrokken:

1. Welke coalitie doet recht aan de verkiezingsuitslag?
2. Welke programmatische overeenkomsten (en sterk uiteenlopende verschillen) worden geconstateerd in de verkiezingsprogramma's?
3. Welke mogelijkheden worden met inbegrip van proces, inhoud en relatie gezien voor de vorming van een stabiele meerderheidscoalitie en de samenstelling van een nieuw college van Gedeputeerde Staten?

Vooruitlopend op de gesprekken met de partijen hebben wij de lijsttrekkers vragen voorgelegd met het verzoek daar voorafgaand aan het gesprek schriftelijk op te reageren. Alle lijsttrekkers hebben de vragen beantwoord. Omwille van transparantie hebben we de inbreng van iedere lijsttrekker toegevoegd als bijlage bij dit rapport, zodat ieders bijdrage openbaar wordt met het presenteren van dit rapport. Dit is op voorhand ook bij hen aangegeven. De vragen luiden:

1. Wat zijn volgens u in de komende periode de belangrijkste opgaven voor de provincie Overijssel?
 - a. Welke onderwerpen wegen daarbij voor u het zwaarst?
 - b. Welke onderwerpen vragen in uw optiek om een breed draagvlak?
 - c. Wat zou uw partij daarbij moeten of kunnen betekenen?
 - d. Bij welke onderwerp(en) verwacht u dat het veel moeite kost om inhoudelijk overeenstemming te bereiken?
2. Welke coalitiesamenstelling doet volgens u het meeste recht aan de verkiezingsuitslag?
 - a. Moet dit in uw oordeel een meerderheidscollege zijn of zijn andere vormen wenselijk?
 - b. Aan welke samenstelling zou u bij voorkeur een bijdrage willen leveren?
 - c. In welke vorm? Deelnemen, gedogen of steun op inhoudelijke onderwerpen?
3. Wat zijn voor u kenmerken van een stabiele en slagvaardige samenwerking?
 - a. Welke rol wilt u daar zelf in vervullen en wat is daar voor nodig?
 - b. Wat vereist dit van een komend college van GS en van de partijen in PS?
4. Heeft u een voorkeur voor een coalitieprogramma, een statenprogramma, een agenda van provinciale Staten of een combinatie hiervan?

Wij vonden het gepast om het proces van de verkenning op te starten nadat op 30 maart 2023 in Provinciale Staten het duidingsdebat over de verkiezingsuitslag had plaatsgevonden. Na het duidingsdebat hebben wij alle lijsttrekkers afzonderlijk, in willekeurige volgorde, uitgenodigd voor een eerste gesprek. Alle lijsttrekkers hebben gevolg gegeven aan de uitnodiging. Aan de lijsttrekkers is ruimte gegeven om dit gesprek samen met een vertegenwoordiger van de partij te voeren. Er is bewust gekozen om in de eerste ronde met alle partijen te spreken. Dit is ook conform de opdracht die BBB ons heeft gegeven, vanuit het belang dat alle partijen worden gehoord en hun inbreng kunnen leveren. Dit is voor BBB onafhankelijk van of een partij deel gaat uitmaken van de coalitie. De gesprekken hebben plaatsgevonden op 31 maart, 01 april en 03 april 2023.

De door de lijsttrekkers gegeven antwoorden op bovengenoemde vragen zijn de basis geweest voor het eerste gesprek. Tevens is de (nieuwe) stijl van besturen meegenomen als onderwerp, omdat dit in het duidingsdebat

door veel fracties is ingebracht. Ook is stilgestaan bij de invulling van het samenspel tussen Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten. De gesprekken zijn daarnaast gebruikt om zicht te krijgen op hoe partijen de verkiezingsuitslag duiden en welke mogelijke optie(s) voor een te vormen coalitie zij haalbaar achten. Daarbij ging het zowel om de eigen haalbaarheid vanuit de fractie (het eigen perspectief) als de haalbaarheid vanuit de breedte in de Staten (het brede perspectief).

Nadat met alle partijen is gesproken, is op basis van een afwegingskader dat in hoofdstuk 2 verder is uitgewerkt, een afweging gemaakt om met zeven partijen een tweede gesprek aan te gaan. Door de verkenner is tussentijds telefonisch contact geweest met alle lijsttrekkers. In dit gesprek is aangegeven of de betreffende partij al dan niet zou worden uitgenodigd voor een tweede gesprek, zonder daarbij een inhoudelijke toelichting te geven. De tweede gesprekken met partijen hebben plaatsgevonden op 7 en 8 april 2023.

In het tweede gesprek is nadrukkelijker dan in het eerste gesprek gesproken over de onderwerpen waar op basis van de verkiezingsprogramma's duidelijke verschillen van inzicht zijn. Gesproken is over de (on)overbrugbaarheid van verschillen en de opties en mogelijkheden die lijsttrekkers hier zien of breekpunten die hier mogelijk zijn. Ook is een verdere verdieping gemaakt op de stijl van besturen, de visie op samenwerken en wat belangrijke elementen zijn voor stabiliteit van bestuur. Daarnaast heeft iedere partij uitgangspunten meegegeven waar in hun optiek een nieuwe coalitie aan moet voldoen en hebben wij hen gevraagd naar hun 'wenscoalitie'.

Voordat het voorliggende advies is verspreid aan de leden van Provinciale Staten is wederom telefonisch contact geweest tussen de verkenner en de lijsttrekkers. In dit gesprek is de lijsttrekker geïnformeerd of diens partij in het advies wordt voorgedragen om mee te doen in de formatie.

Naast de gesprekken met een afvaardiging van de partijen hebben we ook gesproken met de Commissaris van de Koning (in zijn rol als voorzitter van zowel Provinciale Staten als het college van Gedeputeerde Staten) en met de functionarissen die onderdeel uitmaken van de zogenaamde driehoek, te weten de Statengriffier en de provinciesecretaris. Deze gesprekken stonden in het teken van kennismaken en hen informeren over het proces en de aanpak.

Op basis van de gesprekken zijn we gekomen tot ons voorliggende eindrapport. Met onze opdrachtgever is afgesproken dat we de inhoud van het rapport tijdens de Statenvergadering op 19 april 2023 presenteren aan Provinciale Staten, waarna de Staten in openbaarheid met elkaar kunnen spreken over de inhoud van het rapport. Het advies is voortijdig - onder embargo - aan de leden van Provinciale Staten verstrekt, zodat fracties zich hebben kunnen voorbereiden op de bespreking in Provinciale Staten op 19 april 2023. Met het presenteren van het advies in Provinciale Staten is het rapport openbaar geworden.

2. Uitgangspunten en afwegingskader

In de afweging om te komen tot een advies voor de meest kansrijke optie voor een te vormen college, hebben we gekeken vanuit een set uitgangspunten die deels voortkomen uit:

- de opdracht die we hebben gekregen;
- de antwoorden op de vooraf gestelde vragen (zoals opgenomen in hoofdstuk 1);
- de gesprekken die zijn gevoerd met de lijsttrekkers.

Los van de inhoudelijke onderwerpen is ons gebleken dat de stijl van besturen in relatie tot het (herstel van) vertrouwen van inwoners voor alle partijen een belangrijk onderwerp is waar veel gewicht aan gegeven moet worden. Stabiliteit van bestuur is een element dat daar nauw mee samenhangt. We hebben hier in de gesprekken veel aandacht aan besteed. Er is een nadrukkelijke wens om in de komende bestuursperiode meer invulling te geven aan participatief besturen waarbij de kennis en het oplossend vermogen van inwoners wordt benut. Dit vraagt om ruimte binnen heldere kaders en op onderdelen van bestuurders, Statenleden en de organisatie een andere rol en ook andere vaardigheden. Uit de gesprekken hebben we opgemaakt dat hier al wel stappen in zijn gezet. Het vraagt in de komende periode om meer verdieping en invulling. Daarbij geven we ook de inzet van bijvoorbeeld een Burgerberaad mee als middel.

Om te komen tot een advies voor een te vormen coalitie die kansrijk is, gaan we hierna verder in op de drie vragen die onderdeel uitmaken van de opdracht. Per vraag geven wij hieronder onze beschouwing. Met deze beantwoording wordt ook helder vanuit welke uitgangspunten en afwegingskader we tot een advies zijn gekomen.

Vraag 1: Welke coalitie doet recht aan de verkiezingsuitslag?

Voordat we ingaan op de inhoud duiden we eerst hoe gekeken wordt naar 'recht doen aan de verkiezingsuitslag'. De uitleg hiervan is wat ons betreft tweeledig. Wij kijken hierbij naar:

- hoe de huidige zetelverdeling zich verhoudt tot de zetelverdeling in de periode 2019-2023.
- de omvang van een coalitie die kan bogen op een zo groot mogelijke legitimatie van de inwoners (totaal aantal stemmen).

Partij	2019	2023
BBB	-	17
CDA	9	4
VVD	6	4
GrLi	5	4
PvdA	4	3
CU	4	3
D66	3	2

Partij	2019*	2023
PVV	3	2
SGP	2	2
JA 21		2
FvD	6	1
SP	3	1
PvdD	1	1
Volt		1

*50PLUS niet meer opgenomen, in 2019 1 zetel

Na de verkiezingen voor Provinciale Staten heeft zich in Overijssel een duidelijk andere zetelverdeling afgetekend. BBB heeft een forse verkiezingswinst geboekt en komt als nieuwe partij met 17 zetels in de Staten. De winst van een partij gaat altijd ten koste van zetels van andere partijen. Veel partijen komen dan ook terug met minder zetels in de Staten. De partijen die fors in zetelaantal terug zijn gegaan, zijn het CDA en Forum voor Democratie.

JA21 is als nieuwe partij met 2 zetels vertegenwoordigd en Volt als nieuwkomer met 1 zetel. Partij voor de Dieren en de SGP zijn stabiel gebleven.

De reden om te kijken naar een coalitie die kan bogen op een zo groot mogelijke legitimatie van de inwoners heeft te maken met stevige opgaven die voorliggen en waar besluitvorming op moet plaatsvinden die impact gaat hebben in de samenleving. In een samenleving waar stevige standpunten worden ingenomen, die soms ook polariserend doorwerken, kan het helpend zijn om dit brede geluid uit de samenleving vertegenwoordigd te zien in het gremium dat de besluiten moet nemen. Ook vanuit het oogpunt van draagvlak.

We hebben vastgesteld dat alle partijen bereid zijn om bestuurlijke verantwoordelijkheid te dragen en ook bereid zijn om samen te werken in een coalitie. In de eerste ronde hebben Volt, SP, PvdD en FvD echter aangegeven dat het niet voor de hand ligt dat zij een rol spelen in de nieuwe coalitie. Het getalsmatige aandeel in Provinciale Staten geldt hierbij als voornaamste argument. Als er desondanks een beroep op hen wordt gedaan door andere partijen, dan zijn ze altijd bereid om het gesprek aan te gaan en zo nodig ook bestuurlijke verantwoordelijkheid te nemen

Ook D66, JA21 en de PVV zijn bereid om bestuursverantwoordelijkheid te dragen en deel te nemen in de coalitie. Uit de inventarisatie onder de partijen naar de gewenste samenstelling van de coalitie is echter gebleken dat er weinig draagvlak is voor een coalitie waarvan één of meerdere van deze partijen deel uitmaakt.

In de gesprekken is wel breed naar voren gekomen dat er wel ruimte moet zijn voor de partijen die geen onderdeel zijn van de coalitie. Het is belangrijk om ook hen in de gelegenheid te stellen inbreng te leveren.

In antwoord op de vraag is ook aangegeven dat het recht doet aan de verkiezingsuitslag om in ieder geval BBB onderdeel uit te laten maken van de partijen die het proces van formeren in zouden moeten gaan. Dit zit in het gegeven dat BBB als nieuwe partij een forse verkiezingswinst heeft geboekt en door haar omvang met 17 zetels ook gelegitimeerd is door een grote groep inwoners. Daarnaast is voor de selectie van partijen voor een tweede ronde gesprekken gekeken naar:

- Bereidheid tot deelname aan een coalitie;
- Draagvlak van andere partijen voor deelname;
- Getalsmatige omvang van de fractie;
- Uitgangspunt van een brede **midden-coalitie**;
- Zienswijze op bestuursstijl;
- Verbinding op inhoud van programma's.

Op basis van de eerste gespreksronde blijven daarmee zeven partijen beschikbaar voor het vormen van een coalitie. Dit zijn BBB, GroenLinks, CDA, VVD, SGP, CU en PvdA. Uit deze zeven partijen zijn voor het samenstellen van een coalitie meerdere opties mogelijk. De mogelijkheden zijn verder verkend in de tweede gespreksronde.

Uit de tweede ronde gesprekken concluderen wij dat de verwachting is dat alle overgebleven partijen inhoudelijk tot overeenstemming kunnen komen. Naast inhoudelijke overeenstemming hebben de partijen aangegeven ook belang te hechten aan een stabiel bestuur, ervaring in het college en een evenwichtige verdeling van partijen in een brede coalitie die links, midden en rechts vertegenwoordigd.

Vraag 2: Welke programmatische overeenkomsten (en sterk uiteenlopende verschillen) worden geconstateerd in de verkiezingsprogramma's?

Aan de partijen is gevraagd wat zij de komende jaren als belangrijkste opgaven zien voor de provincie Overijssel, welke onderwerpen breed draagvlak vragen en bij welke onderwerpen het moeite zal kosten om inhoudelijk overeenstemming te bereiken.

De eerste categorie onderwerpen die als belangrijke opgave worden gezien, veel zijn genoemd en in de besluitvorming vragen om een breed draagvlak, zijn:

- Herstel van vertrouwen (breed: zowel tussen stad-platteland, tussen inwoner-politiek, tussen PS-GS);
- Landbouw & Natuur (PAS, PPLG);
- Energie (zowel de RES maar ook het betaalbaar houden van de energierekening);
- Wonen (bouwen en betaalbaar wonen);
- Openbaar vervoer/mobiliteit/bereikbaarheid;
- Leefbaar platteland (ook in relatie tot voorzieningen en opgaven Landbouw & Natuur).

Andere belangrijke onderwerpen die door een aantal partijen is genoemd, zijn:

- Schadeafhandeling Kanaal Almelo-De Haandrik
- Zorg
- Droogte

- Ruimtelijke ordening
- Regionale economie/human capital
- Immigratie
- Circulaire economie
- Financiën
- Water(kwaliteit)
- Directe democratie (Burgerberaad, referendum)
- Wolf
- Kansengelijkheid

Op voorhand hebben we op basis van de verkiezingsprogramma's geconstateerd, dat op de genoemde onderwerpen - soms stevige - programmatische verschillen bestaan tussen partijen. In de eerste gespreksronde hebben we met name de eerste categorie onderwerpen globaal op inhoud verkend om de essentie scherp te krijgen en om zicht te krijgen op verschillen die er programmatisch zijn, overbrugbaar zijn. In de ronde van tweede gesprekken hebben we doorggevraagd op de eerste categorie onderwerpen om scherp te krijgen hoe partijen de verschillen willen overbruggen en waar zij daarvoor de mogelijkheden zien. Daarbij is ook de relatie en de mate waarop invloed vanuit de landelijke partijen wordt uitgeoefend, besproken.

Wij hebben geconstateerd dat er op voorhand geen inhoudelijke blokkades zijn uitgesproken. Ook hebben we geconstateerd dat de wil om verschillen te overbruggen om tot oplossingen te komen voor de vraagstukken bij een aantal partijen zeer groot is. Ook tussen partijen waar de programmatische verschillen groot zijn. Uitgangspunt is voor iedereen ook dat wettelijke kaders hard zijn. Dit alles laat onverlet dat een aantal onderwerpen in de formatiefase echt nog wel vraagt om een verdere bespreking en verdieping van de onderwerpen.

In dit licht moet ook gemeld worden dat een aantal partijen heeft aangegeven nog lastig in te kunnen schatten welke standpunten BBB inneemt op sommige (belangrijke) onderwerpen. Deze onduidelijkheid kan mogelijk spanning opleveren. Voorbeelden zijn het respecteren van de uitgangspunten met betrekking tot het PPLG, de RES-en en het Fundament voor de nieuwe Omgevingsvisie. De wens is uitgesproken om dit in de verkenningsfase op te pakken door extra gesprekken. Hiervoor hebben we niet gekozen, omdat in onze optiek daarmee de overgang van verkennen naar formen diffuus wordt en dat is niet wenselijk. Wij geven u daarom in overweging om tussen de fase van verkenning en formatie een extra stap in te bouwen voor een 'nader kennismakingsgesprek' met BBB waarin partijen over en weer informatie kunnen uitwisselen over elkaars standpunten. Ook kan gekozen worden voor een start van het formatieproces dat eerst hier aandacht aan geeft. Wij verwachten dat deze extra stap en positieve uitwerking heeft op het formatieproces.

Vraag 3: Welke mogelijkheden worden met inbegrip van proces, inhoud en relatie gezien voor de vorming van een stabiele meerderheidscoalitie en de samenstelling van een nieuw college van Gedeputeerde Staten?

Sinds de verkiezingsuitslag heeft de provincie Overijssel te maken met een andere politieke werkelijkheid die van invloed zal zijn op zowel de wijze waarop Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten hun rol invullen als op hun samenspel onderling. In Provinciale Staten hebben veel wisselingen plaatsgevonden waardoor driekwart van de Statenleden is vernieuwd, er meerdere fracties zijn met allemaal nieuwe leden en een nieuwe fractie met zeventien zetels vanuit de grootste partij is in de Staten. Daarnaast hebben vier van de zes gedeputeerden aangegeven te zullen stoppen. Deze ontwikkeling is een belangrijke factor om mee te nemen in de vorming van een stabiele meerderheidscoalitie en daarmee samenhangend een nieuw college van Gedeputeerde Staten.

Deze ontwikkelingen worden gezien, evenals de uitdaging om in een sterk veranderd politiek-bestuurlijk landschap te bouwen aan een stabiel bestuur waarin ook de continuïteit van bestuur goed is geborgd. Breed is aangegeven dat dit belangrijke elementen zijn. Daarnaast wordt het ook als kans gezien om met elkaar te bouwen aan een andere bestuurscultuur die bijdraagt aan groei van vertrouwen in de politiek en waarin breed wordt samengewerkt in Provinciale Staten en tussen Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten.

Zoals al eerder is benoemd, moeten in de komende collegeperiode moeilijke besluiten worden genomen die impact gaan hebben in de samenleving. Een goede onderlinge relatie wordt gezien als belangrijke basis om de debatten met elkaar stevig op de inhoud te kunnen voeren. Daarin moet het op inhoud ook kunnen schuren en is het wenselijk dat er ruimte blijft voor een eigen geluid zonder dat dit de stabiliteit van bestuur onder druk zet. De onderlinge relatie en hoe je elkaar daarin vindt en vasthoudt, zijn dan belangrijk. En ook: hoe blijf je als fracties die onderdeel uitmaken van de coalitie, de andere fracties betrekken en luisteren naar hun inbreng en standpunten. Het vraagt in een college om stevige bestuurders die beschikken over passende vaardigheden en comfort voelen in deze wijze van besturen.

Partijen hebben in de gesprekken aangegeven welke uitgangspunten zij - in het belang van Overijssel en met inbegrip van proces, inhoud en relatie - belangrijk vinden bij het vormen van een stabiele meerderheidscoalitie. De uitgangspunten zijn:

- a. Het college heeft een ruime -liefst zo grootst mogelijke- meerderheid in Provinciale Staten.
- b. De overeenstemming op inhoudelijke onderwerpen is groot danwel er is bereidheid om inhoudelijke verschillen kansrijk te overbruggen.
- c. De stijl van besturen is samenwerkingsgericht en participatief.
- d. De opgaven voor Overijssel vragen om een college waaraan minimaal zes gedeputeerden deelnemen.
- e. Bestuurlijke continuïteit in het nieuwe college is belangrijk.
- f. De gedeputeerden in het college moeten bestuurlijk krachtig en kundig zijn, ook in relatie tot een andere stijl van besturen.
- g. De leden van het college hebben een goede onderlinge chemie, vullen elkaar aan en vertrouwen elkaar.

Hieronder gaan we nader in op de punten a. tot en met g.

a. Het college heeft een ruime - liefst zo grootst mogelijke - meerderheid in Provinciale Staten.

Omwille van bestuurlijke stabiliteit hebben de meeste partijen een voorkeur voor een coalitie met een brede meerderheid die verder gaat dan 'de helft plus één'. Zoals in de beantwoording van vraag 1 al is benoemd, ligt het voor de hand dat BBB een rol krijgt in de coalitie.

Eén partij heeft aangegeven ook open te staan voor een minderheidscoalitie met daarbij de kanttekening dat dit waarschijnlijk niet haalbaar is.

Een coalitie met een ruime meerderheid is ook gewenst, omdat het voor partijen nog zoeken is hoe BBB de rol gaat invullen. Benoemd wordt dat het uitdagend is om een nieuwe fractie van 17 leden op te bouwen. Daar ligt een afbreukrisico in het licht van stabiel bestuur. Dit aandachtspunt wordt door BBB onderkend en hier zit ook focus en aandacht op. De ervaring uit de vorige bestuursperiode waarin zaken als afsplitsing binnen fracties en/of lijstuitputting hebben gespeeld, worden in dat kader ook als risico gezien. Mocht zich onverhoopt een dergelijke situatie voordoen dan is het van belang dat de bestuurlijke continuïteit gewaarborgd is. Een ruime meerderheid draagt bij aan die borging.

Naast inhoudelijke overeenstemming hebben de partijen aangegeven ook belang te hechten aan een stabiel bestuur, ervaring in het college, een evenwichtige verdeling van partijen in een brede coalitie die links, midden en rechts vertegenwoordigd. Als daarbij wordt gedacht aan aanvulling met partijen aan de linker kant van het politieke spectrum en aan de rechterkant van het politieke spectrum, dan zijn er verschillende varianten van coalities die tot de mogelijkheden behoren.

b. De overeenstemming op inhoudelijke onderwerpen is groot danwel er is bereidheid om inhoudelijke verschillen kansrijk te overbruggen.

Bij de beantwoording van vraag 2 is hier al op ingegaan. Toch komt dit uitgangspunt hier terug vanuit de relatie met stabiel bestuur. Het is op basis van de verkiezingsprogramma's niet te ontkennen dat er (op onderdelen stevige) programmatische verschillen zijn tussen partijen. Wil je echter tot een brede coalitie komen, dan zullen verschillen overbrugd moeten worden om daadkrachtig te blijven als bestuur en duidelijkheid te geven aan

inwoners. Het gaat dan nog meer om hoe partijen kijken naar het overbruggen van de inhoudelijke verschillen. Daarin hebben we in de gesprekken in de tweede ronde gezien dat er verschil zit tussen partijen. Niet zozeer hoe zij de thematiek inhoudelijk benaderen. Immers geen van de partijen ziet onoverbrugbare verschillen.

Wel hebben we verschil gezien in stijl van benadering die wij typeren als: vertrek je vanaf het perspectief van de ander en kijk je hoe je tot elkaar kan komen op een manier waarbij beiden politiek nog het comfort kunnen voelen of vertrek je vanuit het eigen perspectief en kijk je vandaar uit hoe je bij elkaar kan komen. Het verschil lijkt wellicht subtiel, maar is in onze optiek wezenlijk in een setting waarin op inhoud op sommige onderdelen best nog een lange brug moet worden gebouwd. Dan heb je partijen en bestuurders nodig die bruggen kunnen bouwen waarbij ze vertrekken vanuit het standpunt van de ander en die in hun onderling samenspel elkaar het politiek bestuurlijke comfort moeten kunnen geven dat nodig is om moeilijke besluiten te kunnen nemen.

c. De stijl van besturen is samenwerkingsgericht en participatief.

In de gesprekken met alle partijen is (nadrukkelijk) gesproken over herstel van vertrouwen waarbij in veel gevallen een relatie is gelegd met de bestuursstijl. Ook in het duidingsdebat was dit een thema dat door verschillende partijen is benoemd. De brede opvatting is dat de afstand tussen politiek en inwoners verkleind dient te worden en dat de kiezer daarover een helder signaal heeft afgegeven.

De opvatting van partijen is dat het veranderen van de bestuursstijl kan bijdragen aan het herstel van vertrouwen. Uit de gesprekken is gebleken dat aan deze verandering op verschillende manieren kan worden vormgegeven:

- Betrek de samenleving vroegtijdig (eerder) bij het oplossen van vraagstukken.
- Geef kaders en doelen mee aan de samenleving en laat (waar dat kan) de invulling over aan inwoners.
- Zoek als bestuurder meer de persoonlijke benadering.
- Inzet van een Burgerberaad en/of referendum
- Provinciale Staten en ook Gedeputeerde Staten moeten meer 'de boer op'.
- Geef ook de niet-coalitiepartijen een stem.
- Betrek (als Gedeputeerde Staten) Provinciale Staten eerder in het proces van besluitvorming (bijvoorbeeld met discussienotities waarmee de Staten hun eigen afweging kunnen maken).

Uit bovenstaande blijkt dat herstel van vertrouwen voor een belangrijk deel tot uiting komt in participatie met de samenleving. Alle partijen vinden participatie belangrijk en vinden ook dat de provincie tussen de inwoners moet staan. In meerderheid staan partijen ook open om in opdracht en binnen kaders ruimte te geven aan het oplossend vermogen van inwoners en deze kennis te benutten en in te zetten. Dit wordt voor een deel al vorm gegeven in de gebiedsgerichte aanpak, maar kan zeker nog verdiept en verbreed worden. Een vorm als burgerberaad is vaker door partijen genoemd en door een partij is in dit kader ook het referendum als instrument genoemd.

Een ander belangrijk onderdeel van de stijl van besturen betreft het onderling vertrouwen dat nodig is om een bestuur met elkaar te kunnen vormen. Vertrouwen in elkaar is het fundament op basis waarvan het onderlinge samenspel in de Staten en tussen de Staten en het college kan plaatsvinden. Het gaat daarbij om de vraag of er onderling gevoel is gehoord en gerespecteerd te zullen worden. Of zij tegenstellingen kunnen overbruggen en hun programma kunnen realiseren. Zien ze het zitten met elkaar? In de gesprekken hebben we gemerkt dat door een aantal gebeurtenissen in de vorige zittingsperiode, investeren in de onderlinge relatie en het onderling vertrouwen een continu proces is.

In de gesprekken is ook stilgestaan bij het belang van een goed onderling samenspel in de volle breedte in relatie tot daadkrachtig en stabiel besturen. Dit belang wordt door iedereen gezien. Met de komst van veel nieuwe Statenleden liggen hier mooie kansen. Wij zien dit als een goede start en uitgangspositie voor de voorliggende bestuursperiode.

d. De opgaven voor Overijssel vragen om een college waaraan minimaal zes gedeputeerden deelnemen.

Het huidige college van Gedeputeerde Staten bestaat uit zes gedeputeerden. We hebben uit de gesprekken opgehaald dat het wenselijk en ook nodig is om een college van deze omvang te handhaven. De vraagstukken die voorliggen kunnen zo evenwichtig worden verdeeld in portefeuilles en er is ook tijd om vorm te geven aan de andere stijl van besturen die is gewenst en die naar verwachting ook meer tijd zal vragen.

In de samenstelling van een college van Gedeputeerde Staten is het belangrijk dat de partijen die deelnemen aan een coalitie ook evenredig vertegenwoordigd worden in het college. De partijen die we hebben gesproken in de tweede ronde willen, als zij onderdeel gaan uitmaken van de coalitie, een gedeputeerde leveren. Voor BBB geldt dat zij gelet op de verkiezingsuitslag twee gedeputeerden willen leveren. In een college met zes gedeputeerden is dit wat ons betreft een evenwichtige verdeling. Hier vloeit uit voort dat er een coalitie moet worden gevormd die bestaat uit vijf partijen.

e. Bestuurlijke continuïteit in het nieuwe college is belangrijk.

Door partijen is aangegeven dat het belangrijk is dat er bestuurlijke continuïteit is in het nieuwe college waarbij het wenselijk is dat in ieder geval één gedeputeerde en liefst beide gedeputeerden, weer onderdeel uit gaan maken van het nieuwe college van Gedeputeerde Staten. Het invullen van gedeputeerdenposities is onderdeel van het formatieproces en valt derhalve buiten de scope van onze opdracht. Toch vinden we het van belang om dit uitgangspunt hier te benoemen en hebben we dit ook mee laten wegen in ons advies omwille van het belang van bestuurlijke continuïteit in het college van Gedeputeerde Staten dat voor de bestuurbaarheid van Overijssel belangrijk is. Daarvoor is het nodig dat de partijen PvdA en/of SGP weer deel van de nieuwe coalitie zouden moeten uitmaken.

De uitgangspunten f. en g. zijn van toepassing op het proces van formeren. Ze zijn echter ook belangrijk in de afweging om tot een advies te komen voor een stabiele meerderheidscoalitie en de samenstelling van een nieuw college.

f. De gedeputeerden in het college moeten bestuurlijk krachtig en kundig zijn – ook in relatie tot een andere stijl van besturen.

g. De leden van het college hebben een goede onderlinge chemie, vullen elkaar aan en vertrouwen elkaar.

Beide uitgangspunten hebben betrekking op de voordracht van de gedeputeerden kandidaten door partijen. Partijen bepalen zelf wie zij voordragen als kandidaat gedeputeerde. Desondanks is breed door partijen aangegeven dat het belangrijk is dat Overijssel een college krijgt dat bestuurlijk daadkrachtig, stabiel is en de stevige opgaven die voorliggen ook kan realiseren. Benoemd wordt dat het een college moet zijn waarbij sprake is van goede onderlinge chemie, mensen die elkaar aanvullen en elkaar vertrouwen. Wat hierin ook belangrijk is dat zij door de wijze waarop zij hun rol invullen, invulling gaan geven aan de gewenste nieuwe stijl van besturen.

3. Voorstel voor coalitie

Onze opdracht is om een advies uit te brengen over de meest kansrijke optie voor een te vormen coalitie in Overijssel. Op basis van de gevoerde gesprekken, de beantwoording van de vragen en de beschreven uitgangspunten zoals beschreven in hoofdstuk 2, komen wij tot de volgende overwegingen:

- Er is een voorkeur voor een brede coalitie die moet kunnen bogen over een ruime meerderheid in Provinciale Staten en waaraan partijen deelnemen die links, midden en rechts vertegenwoordigen.
- De partijen die deel uit gaan maken van de coalitie moeten in staat zijn om de verbinding in de Staten te maken met de partijen die geen onderdeel zijn van de coalitie.
- De partijen die onderdeel uit gaan maken van de coalitie moeten open staan en in staat zijn om de (door)ontwikkeling van de nieuwe stijl van besturen te verdiepen en op onderdelen te vernieuwen.
- De inhoudelijke verschillen moeten overbrugbaar zijn vanuit een grondhouding er samen uit te willen komen met zicht op en respect voor elkaars belangen.
- Bestuurlijke stabiliteit krijgt vorm in een samenwerking waarin inhoudelijke verschillen kunnen worden overbrugd en er ruimte blijft voor een eigen politiek geluid.
- Er wordt gestreefd naar een coalitie waarin 5 partijen deelnemen vanwaar uit een college van GS wordt gevormd met 6 gedeputeerden.
- BBB als grootste partij in de staten in ieder geval onderdeel laten zijn van een coalitie.
- Om tegemoet te komen aan het door meerdere partijen uitgesproken belang van stabiliteit en continuïteit in het college van GS te onderzoeken of PvdA en SGP deel kunnen uitmaken van de coalitie.
- Voor het vormen van een ruime meerderheidscoalitie en een evenwichtige balans in het college de coalitie VVD en GroenLinks toe te voegen.

Wij adviseren Provinciale Staten van Overijssel:

Onderzoek in een proces van formeren of de partijen BBB, VVD, GroenLinks, PvdA en SGP een coalitie kunnen vormen. De geconstateerde inhoudelijke verschillen tussen deze partijen lijken overbrugbaar en de door deze partijen beoogde bestuursstijl sluit goed op elkaar aan.

4. Coalitieakkoord

Op de vraag aan de partijen of zij een voorkeur hebben voor een coalitieakkoord, statenprogramma, agenda van Provinciale Staten of een combinatie daarvan, is door een meerderheid aangegeven dat zij de voorkeur hebben voor een coalitieakkoord op hoofdlijnen.

Volt heeft een voorkeur uitgesproken voor een breed statenakkoord terwijl de PvdA heeft aangegeven dat een statenprogramma een goede aanvulling kan zijn op een coalitieakkoord. Uitgangspunt daarbij is een programma op hoofdlijnen waarbij het voor politiek relevante onderwerpen wel wenselijk is om concrete doelstellingen te formuleren. Ook de partijen die geen deel gaan uitmaken van de coalitie moeten de gelegenheid krijgen om inbreng te leveren voor een coalitieakkoord.

Een ander element dat in verschillende gesprekken naar voren is gekomen, is de 'flexibiliteit' van het coalitieakkoord. De wereld om ons heen maar ook het politieke landschap kent een zekere dynamiek. De mogelijkheid bestaat dat de in een coalitieakkoord geformuleerde doelen en uitgangspunten gedurende de zittingsperiode achterhaald zijn. Het moet dan wenselijk zijn om het coalitieakkoord bij te stellen. Wij adviseren daarom om af te spreken dat het coalitieakkoord halverwege de zittingsperiode statenbreed wordt geëvalueerd om te bezien of het wenselijk is om hier aanpassingen in aan te brengen.

5. Voorstellen vervolproces

Met het opleveren van dit rapport is het proces van verkennen afgerond en moet het formatieproces in gang worden gezet om te komen tot een nieuwe coalitie. Wij vinden het belangrijk dat de regie over het vervolproces bij Provinciale Staten ligt.

Wij adviseren Provinciale Staten derhalve om:

1. als Provinciale Staten het initiatief te nemen om het proces van formeren op te starten en hiervoor een formateur(s) aan te wijzen.
2. BBB, VVD, SGP, GroenLinks en PvdA op te dragen te onderzoeken of zij een nieuwe coalitie kunnen vormen.
3. de partijen die niet gaan deelnemen aan het proces van formeren, op inhoud te blijven betrekken bij de formatie.

BIJLAGE: ANTWOORDEN PARTIJEN OP DE SCHRIFTELIJKE VRAGEN

1. Wat zijn volgens u in de komende periode de belangrijkste opgaven voor de Provincie Overijssel?

- PPLG/Ontwikkelopgave N2000.
- RES.
- Omgevingsvisie.
- Oplossen kanaaldrama waarbij burgers de dupe zijn door overheidsgekrakeel.
- Woningbouwopgave.
- (Openbaar) vervoer, N50, N36 en N35.
- Leefbaarheid platteland en cultuur.
- De wolf.

a. Welke onderwerpen vragen in uw optiek om een breed draagvlak?

- PPLG/Ontwikkelopgave N2000
- RES.
- Omgevingsvisie.
- Oplossen kanaaldrama waarbij burgers de dupe zijn door overheidsgekrakeel.
- Woningbouwopgave.

b. Welke onderwerpen wegen daarbij voor u het zwaarst?

ALLE onderwerpen. Waarbij wat BBB betreft altijd de ECHTE opgave het uitgangspunt moet zijn. Dus geen stikstofbeleid maar natuurbeleid!

Bij de PPLG houdt dat in dat we nu eerst na jaren van gebiedsprocessen in de Ontwikkelopgave nu eerst moeten gaan evalueren.

Zowel wat is nu de kwaliteit van de natuur, het water en het klimaat als het nu eerst maken van een sociaaleconomische impact-analyse.

Deze analyse is een verplicht onderdeel van de PPLG en de gebiedsprocessen hebben de laatste jaren tot ontzettend veel verdriet en ontevredenheid geresulteerd bij de betrokken grondeigenaren en in de betrokken gebieden. Tegelijkertijd kunnen we natuurlijk wel gaan onderzoeken wat er op basis van vrijwilligheid mogelijk is. Dan zijn we die stimulerende en faciliterende overheid die we willen zijn.

Dit zelfde geldt overigens voor de RESSEN. Er wordt nu toegewerkt naar een verplichte opgave van zon en wind en veel gemeenten voelen zich geroepen om nu windbeleid op te stellen waar geen draagvlak voor is uit angst dat de Provincie anders gaat overrulen terwijl het gaat om de energietransitie.

Breng eerst goed in beeld wat er al is gerealiseerd en waar verder draagvlak voor is.

Het is niet goed om windturbines te plannen waar geen draagvlak voor is terwijl dit door netcongestie niet functioneert en breng eerst de gezondheidsrisico's goed in beeld.

Daarbij breng eerst alle particuliere, kleine, initiatieven in beeld en maak een overzicht van initiatieven waar draagvlak voor is en wat haalbaar en betaalbaar is. Voor de overige opgaven geldt dit ook.

- c. Wat zou uw partij daarbij moeten of kunnen betekenen?
Bij geen focus op “afgeleide” doelen die niet zijn onderbouwd (zoals stikstof en KRW) maar om te beginnen op basis van meten en monitoren en vrijblijvende medewerking en faciliteren komt er beweging in veel dossiers. Wij nemen hierin graag het voortouw.
 - d. Bij welke onderwerp(en) verwacht u dat het veel moeite kost om inhoudelijk overeenstemming te bereiken?
Bij veel onderwerpen omdat de landelijke politiek slechts bezig is om (ongedragen en onrealistische) doelen te stellen. Het vergt lef van de Provinciale afdelingen om de landelijke doelstellingen los te laten en aan het werk te gaan met de “echte” opgaven.
2. Welke coalitiesamenstelling doet volgens u het meeste recht aan de verkiezingsuitslag?
Een coalitiesamenstelling waarbij BBB als nadrukkelijk grootste winnaar het uitgangspunt is en dit aangevuld met solide en bewezen partijen die bereid zijn om de verkiezingsuitslag te erkennen en bereid zijn om op een andere manier politiek te bedrijven. Het liefst een mooie mix van links en rechts.
- a. De voorkeur heeft een meerderheidscollege.
 - b. Bijvoorbeeld BBB, VVD, SGP, PvdA en/of PVV.
3. Wat zijn voor u kenmerken van een stabiele en slagvaardige samenwerking? Eensgezindheid over de (echte) opgaven en onderling vertrouwen.
- a. Welke rol wilt u daar zelf in vervullen en wat is daar voor nodig? We nemen graag deel aan het college van GS en vinden de volgende zaken belangrijk: Samenwerken, stabiel, betrouwbaar, slagvaardig, regie voeren, noaberschap, menselijke maat. Collegiaal, samenwerkend, betrouwbaar team die doet wat-ie zegt en zegt wat-ie doet en zichzelf niet belangrijk vindt, maar de inwoner van Overijssel voorop stelt en daar de beste oplossing voor kiest, ook als dat voor de provincie wat minder goed uitkomt. De overheid is er voor de burgers en niet andersom.
 - b. Wat vereist dit van een komend college van GS en van de partijen in PS?
Dit vereist lef en nuchter verstand en een Overijssels gevoel van een komend college van GS en van de partijen in PS. Waarbij we de inwoners als serieuze partner zien in plaats van een niet deskundig persoon waar we voor moeten denken.
4. Heeft u de voorkeur voor een coalitieprogramma, een statenprogramma, een agenda van provinciale Staten of een combinatie hiervan?

Combinatie van coalitieprogramma en statenprogramma.

1. Wat zijn volgens u in de komende periode de belangrijkste opgaven voor de provincie Overijssel?
 - a. Welke onderwerpen wegen daarbij voor u het zwaarst? **De kernthema's van het FVD-verkiezingsprogramma. Stikstof, Landbouw, Immigratie, Directe Democratie, Wonen, Infrastructuur.**
 - b. Welke onderwerpen vragen in uw optiek om een breed draagvlak? **Het systeem moet op de schop. Alle genoemde onderwerpen in A. vragen om draagvlak. Maar draagvlak kopen we niet. Draagvlak moeten we creëren door de Overijsselaren daadwerkelijk mee te laten beslissen middels provinciale referenda en als provincie een autonome houding aan te nemen en niet klakkeloos beleid uit de EU of Den Haag uit te voeren.**
 - c. Wat zou uw partij daarbij moeten of kunnen betekenen? **Focussen op de daadwerkelijke problematiek en reële oplossingen. Focussen op de kerntaken van de provincie.**
 - d. Bij welke onderwerp(en) verwacht u dat het veel moeite kost om inhoudelijk overeenstemming te bereiken? **Dat is volledig afhankelijk van de mogelijke coalitie.**
2. Welke coalitiesamenstelling doet volgens u het meeste recht aan de verkiezingsuitslag?
 - a. Moet dit in uw oordeel een meerderheidscollege zijn of zijn andere vormen wenselijk? **BBB FVD SGP PVV JA21**
 - b. Aan welke samenstelling zou u bij voorkeur een bijdrage willen leveren? **Dat is afhankelijk van de inzet. FVD hecht waarde aan de standpunten met betrekking tot het antwoord in 1a.**
 - c. In welke vorm? Deelnemen, gedogen of steun op inhoudelijke onderwerpen? **Het is nu nog te vroeg om daar iets over te zeggen.**
3. Wat zijn voor u kenmerken van een stabiele en slagvaardige samenwerking?
 - a. Welke rol wilt u daar zelf in vervullen en wat is daar voor nodig?
 - b. Wat vereist dit van een komend college van GS en van de partijen in PS?
4. Heeft u een voorkeur voor een coalitieprogramma, een statenprogramma, een agenda van provinciale Staten of een combinatie hiervan? **Een groot gedeelte van de vragen beantwoordt FVD in het duidingsdebat.**

Wat zijn volgens u in de komende periode de belangrijkste opgaven voor de provincie Overijssel?
We zien de volgende grote opgaven:

- i. Herstel van vertrouwen tussen overheid en inwoners/ondernemers en daaraan gekoppeld de vermindering van de polarisatie in de samenleving.
- ii. Gezamenlijk aan de slag met de natuur/water/klimaatdoelen in samenhang met behoud van de sociaal economische kwaliteit van het platteland en het behoud van een robuuste en toekomstbestendige agrarische sector, met het oog op natuur, legalisatie PAS-melders (niet-meldingsplichtigen en interimers), houdbare vergunningverlening en economisch perspectief.
- iii. Invulling geven aan het klimaatakkoord en het uitwerken van de RES-afspraken vanuit participatie, inpasbaarheid en betaalbaarheid.
- iv. Human capital agenda gericht op zowel het versterken van de kenniseconomie als het stimuleren en versterken van praktisch vakmanschap.
- v. Bouw van betaalbare en passende woningen (zowel in stedelijke omgeving als platteland)
- vi. Bereikbaarheid stedelijke omgeving en platteland
- vii. Veiligstellen van de toekomstige drinkwatervoorziening.
- viii. Robuuste keuzes maken om te voorkomen dat de provincie in 2026 in het financiële ravijn terechtkomt. Terug naar de kerntaken.

1.a Welke onderwerpen wegen daarbij voor u het zwaarst?

Bovenstaande onderwerpen zijn in onze optiek allen even belangrijk. Met dien verstande dat er wel van prioritering sprake kan zijn, zeker als het gaat over oplossingen, omdat inwoners/ondernemers 'vermalen' (dreigen te) worden door overheidshandelen in het verleden (zoals de PAS-melders, interimers en intrekingsverzoeken van onherroepelijke vergunningen).

1.b Welke onderwerpen vragen in uw optiek om een breed draagvlak?

Gezien de impact van de onderwerpen en de politieke tegenstellingen vragen in onze optiek met name de punten i, ii, iii, viii om een breed draagvlak

1.c Wat zou uw partij daarbij moeten of kunnen betekenen?

We gaan moeilijke en ingewikkelde keuzes niet uit de weg. In de vorige statenperiode hebben we laten zien, zowel politiek als bestuurlijk, te willen zoeken naar oplossingen met draagvlak. Wij zien

een rol voor ons als het gaat om het inbrengen van realiteitsgehalte, langjarige ervaring en het verbinden van meningen en visies.

1.d Bij welke onderwerp(en) verwacht u dat het veel moeite kost om inhoudelijk overeenstemming te bereiken?

Dat zal afhankelijk zijn van de breedte van het draagvlak. Daarbij voorzien we vooral dat de punten i, ii, iii, viii de nodige moeite kosten om de politieke tegenstellingen te overbruggen.

2. Welke coalitiesamenstelling doet volgens u het meeste recht aan de verkiezingsuitslag?

Een coalitie waarin in ieder geval BBB zitting heeft. Gezien het feit dat 'vertrouwen' een belangrijk onderwerp was van de verkiezingen vinden wij ook dat de coalitie in staat moet zijn om tegenstellingen te overbruggen en tegelijkertijd ook zelf het voorbeeld moet zijn van stabiliteit en onderlinge samenwerking, zowel de politiek/coalitie (PS) als het bestuur (GS).

2.a Moet dit in uw oordeel een meerderheidscollege zijn of zijn andere vormen wenselijk?

Gezien de grote opgaven die vragen om duidelijke keuzes zijn wij een voorstander van een meerderheidscollege waarbij nadrukkelijk ook aandacht vragen voor een open bestuurlijke cultuur waarin ruimte is voor zowel inbreng vanuit de samenleving (burgerinitiatieven) als de oppositie.

2.b Aan welke samenstelling zou u bij voorkeur een bijdrage willen leveren?

Aan een meerderheidscollege dat in ieder geval op de grote onderwerpen programmatisch overeenstemming met elkaar kan vinden. Wij sluiten geen partijen uit. Basisvoorwaarden zijn naast programmatische overeenstemming o.a. persoonlijke verhoudingen en een constructieve politieke opstelling een belangrijke rol.

2.c In welke vorm? Deelnemen, gedogen of steun op inhoudelijke onderwerpen?

Deelnemen.

3. Wat zijn voor u kenmerken van een stabiele en slagvaardige samenwerking?

- Een coalitie die een ruimere meerderheid heeft dan de helft plus 1
- De noodzakelijke keuzes zo snel mogelijk maken en op basis daarvan aan de slag gaan
- Ruimte voor een stevige discussie, maar na een keuze er ook gezamenlijk achter gaan staan
- Elkaar wat gunnen en denken vanuit de belangen van een ander
- Een college dat daadwerkelijk invulling geeft aan het begrip collegiaal bestuur door scherp te zijn op de inhoud maar elkaar als mens blijft zien en steunen.
- Een college met voldoende bestuurlijke ervaring en slagkracht rond ingewikkelde en lastige keuzes.
- Duidelijke visie op rechtstatelijk handelen, zowel voor bestuur (GS) als coalitiepartijen. Dat betekent duidelijkheid met betrekking tot het nemen van onze rol en verantwoordelijkheid als provincie, wat dat betekent voor de verhouding tussen de overheidslagen en hoe we daarin de inwoners en ondernemers zien.

3.a Welke rol wilt u daar zelf in vervullen en wat is daar voor nodig?

Wij zien hierin een rol voor ons vanuit de ervaring uit de vorige statenperiode waarin we zowel een rol hebben gespeeld in de onderlinge verhoudingen binnen de coalitie als binnen het college. Deze ervaringen en vaardigheden zetten we graag weer in.

3.b Wat vereist dit van een komend college van GS en van de partijen in PS?

Zie punten genoemd onder 3

4. Heeft u een voorkeur voor een coalitieprogramma, een statenprogramma, een agenda van provinciale Staten of een combinatie hiervan?

Gezien de grote opgaven waar we voor staan hebben wij een voorkeur voor een coalitieprogramma waarin zowel bij de start als gaandeweg de periode 2023-2027 ruimte is voor inbreng/bijsturing vanuit de breedte van de Staten en de samenleving.

SGP, Gert Harm ten Bolscher en Jan Jonker

Geachte heer W. Wagenmans en mevrouw J. Waaijer,

Bijgaand de beantwoording van Uw vragen, gesteld in Uw brief 23-03-2023

1 Welke coalitie doet recht aan de verkiezingsuitslag?

Gezien de uitslag is een coalitie met BBB logisch. De partijen die daarbij aansluiten moeten naast stikstof en natuur oog en hart hebben voor de sociale kant van de maatschappelijke onvrede en gemeenschapszin en een betrouwbare overheid boven economisch gewin zetten.

2 Welke programmatische overeenkomsten (en sterk uiteenlopende verschillen) worden geconstateerd in de verkiezingsprogramma's

Sterk uiteenlopend is de Landbouw en Natuur (stikstof) problematiek, energievoorziening tussen diverse partijen, bestaanszekerheid, (arbeids) migratie, Woningbouw, wegen, wolf

3 welke mogelijkheden worden met inbegrip van proces, inhoud en relatie gezien voor de vorming van een stabiele meerderheidscoalitie en de samenstelling van een nieuw college van Gedeputeerde Staten? (maw welke mogelijkheden zien zij voor hunzelf in deelname aan een coalitie)

Wij zien geen rol voor onszelf weggelegd in een toekomstige coalitie.

Vragen:

1 wat zijn volgens U in de komende periode de belangrijkste opgaven voor de provincie Overijssel?

a welke onderwerpen wegen daarbij voor de SP het zwaarst:

Bestaanszekerheid: energievoorziening (beschikbaarheid, prijzen en duurzaamheid), een betaalbare woning voor iedereen, zorg (ziekenhuizen, huisartsen, spoedeisende hulp) en mobiliteit (in het bijzonder het o.v.) voorzieningenniveau.

Landbouw en Natuur: stikstof en natuurherstel

b welke onderwerpen vragen in optiek SP om een breed draagvlak

Stikstofproblematiek en hervorming van de landbouw. natuurherstel, energietransitie

c wat zou de SP daarbij moeten en kunnen betekenen?

Wij hebben een duidelijke analyse en visie op de grote problemen en wat er nodig is om die op te lossen. Onze rol zien wij in het inbrengen van die analyse en oplossingen.

d bij welke onderwerp(en) verwacht de SP dat het veel moeite kost om inhoudelijk overeenstemming te bereiken?

Het gehele stikstof onderwerp (überhaupt ontkennende partijen, vastzitten aan Europese wet-/regelgeving) en landbouw. Mogelijkheden voor windmolens en zonneparken. De rol van de overheid en het belang van de publieke sector.

2 Welke coalitiesamenstelling doet volgens u het meeste recht aan de verkiezingsuitslag?

a Moet dit in ons oordeel een meerderheidscollege zijn of zijn andere vormen wenselijk?

Een meerderheidscollege heeft sterk de voorkeur. Alleen wanneer dit absoluut niet mogelijk zou zijn kan naar andere vormen gekeken worden.

b Aan welke samenstelling zou de SP bij voorkeur een bijdrage willen leveren?

Wij zien geen rol voor onszelf weggelegd.

c In welke vorm? Deelnemen, gedogen of steun op inhoudelijke onderwerpen?

Gedogen doen wij niet. Steun inhoudelijke onderwerpen.

3 Wat zijn voor u kenmerken van een stabiele en slagvaardige samenwerking?

a Welke rol wil de SP daarin vervullen en wat is daarvoor nodig?

Stabiele fracties (die zelf onderling eensgezind zijn in koers en visie) die met elkaar hetzelfde doel nastreven. En in staat zijn te zoeken waar de overeenkomsten liggen en niet de nadruk leggen op de verschillen. Ivm mogelijk verlies van statenleden (om wat voor reden dan ook) wel steunend op circa 60% van die zetels.

Daarnaast zich realiserend dat de overige 40% niet constant moet worden genegeerd.

b Wat vereist dit van een komend college van GS en van de partijen in PS?

Dat problemen van inwoners centraal komen te staan en er gewerkt wordt aan concrete oplossingen. In plaats van dat de politiek vooral met zichzelf bezig is.

4 Heeft u een voorkeur voor een coalitieprogramma, een statenprogramma, een agenda van Provinciale Staten of een combinatie hiervan?

De voorkeur gaat uit naar een coalitieprogramma.

Vriendelijke groeten,

Herman Kalter

Fractie SP Provinciale Staten Overijssel

Beste Jolanda Waaijer en Wout Wagenmans

Hierbij de antwoorden op de vragen die jullie aan de VVD-fractie hebben gesteld.

1. Wat zijn volgens u in de komende periode de belangrijkste opgaven voor de provincie Overijssel?
 - a. Welke onderwerpen wegen daarbij voor u het zwaarst?
Voor ons wegen de opgaven in de woningbouw, ruimtelijke ordening, regionale economie en oplossingen vinden binnen het stikstofbeleid het zwaarst.
 - b. Welke onderwerpen vragen in uw optiek om een breed draagvlak?
Wij zijn van mening dat elk onderwerp in principe vraagt om een breed draagvlak. Hierbij heeft het onze voorkeur om "de helft plus één" besluiten te voorkomen. Dit is met name belangrijk omdat we de komende periode te maken met veel ingrijpende transities en uitdagende thema's zoals woningbouw, duurzame energie, natuurherstel, droogte en perspectief voor de landbouw.
 - c. Wat zou uw partij daarbij moeten of kunnen betekenen?
Wij zijn een ervaren (bestuurders)partij en houden ons aan de afspraken die we maken in een coalitieakkoord. Voor ons is het belangrijk om samen met de stakeholders (agrariërs, ondernemers, natuurbeheerorganisatie, inwoners, en ook gemeenten, branche- en belangenorganisaties) tot gedragen oplossingen te komen. Hierbij helpt het dat we beschikken over een uitgebreid netwerk van lokale en landelijke bestuurders. Bovendien komt onze achterban uit diverse lagen van de bevolking, boeren, ondernemers, leraren, artsen en studenten.
 - d. Bij welke onderwerp(en) verwacht u dat het veel moeite kost om inhoudelijk overeenstemming te bereiken?
Wij zien geen showstoppers. We gaan er wel van uit dat de Wet gerespecteerd wordt. Het buiten stedelijk ruimtebeslag zal volgens ons de nodige uitdagingen zal opleveren.
2. Welke coalitiesamenstelling doet volgens u het meeste recht aan de verkiezingsuitslag?
 - a. Moet dit in uw oordeel een meerderheidscollege zijn of zijn andere vormen wenselijk?
Voor ons ligt, gezien de verkiezingsuitslag, een meerderheidscollege voor de hand.

- b. Aan welke samenstelling zou u bij voorkeur een bijdrage willen leveren?
Wij geven de voorkeur voor aan een "midden-rechts" college, waarbij een coalitie met 3 of 4 partijen wenselijk is.
- c. In welke vorm? Deelnemen, gedogen of steun op inhoudelijke onderwerpen?
Wij zijn altijd bereid om verantwoordelijkheid te nemen en deel te nemen aan een coalitie.
3. Wat zijn voor u kenmerken van een stabiele en slagvaardige samenwerking?
- a. Welke rol wilt u daar zelf in vervullen en wat is daarvoor nodig?
We vinden betrouwbaarheid in de besluitvorming waarbij het coalitieakkoord en de Wet gerespecteerd wordt, een basisvoorwaarde. Daarbij is goed en respectvol overleg tussen de coalitiepartijen onderling maar ook met de oppositiepartijen een belangrijke randvoorwaarde.
- b. Wat vereist dit van een komend college van GS en van de partijen in PS?
We vinden dat GS in de komende periode beleid zal moeten maken dat kan rekenen op brede steun in PS, waar ook oppositiepartijen herkenbare punten in terugzien. Daarvoor moet GS in balans zijn om te voorkomen dat 1 partij GS dusdanig domineert dat bij verschil in belangen (portefeuilles) geen afweging meer kan plaatsvinden. Daarnaast zou het wenselijk zijn om het "collectieve geheugen" van de vorige periode mee te nemen in de nieuwe samenstelling van GS. In PS is betrouwbaarheid in het deelnemen aan vergaderingen en bezet houden van alle zetels een randvoorwaarde. Belangrijk daarbij is het uitspreken van het besef dat deze periode vraagt om slagvaardigheid en samenwerking zonder de zorgvuldigheid te verliezen.
4. Heeft u een voorkeur voor een coalitieprogramma, een statenprogramma, een agenda van provinciale Staten of een combinatie hiervan?
Wij staan een coalitieprogramma op hoofdlijnen voor, waarbij de ruimte moet blijven bestaan om deze op termijn te evalueren.

Met vriendelijke groet,

Erwin Hoogland
Fractievoorzitter VVD Overijssel

1.

De belangrijkste opgaven voor de komende periode zijn natuurherstel en -versterking, energietransitie (in het kader van klimaatmitigatie), transitie van de landbouw, verbetering waterkwaliteit, woonopgave.

Het herstel en versterken van de natuur en de transitie van de landbouw wegen voor onze fractie daarbij het zwaarst.

2.

De verkiezingsuitslag – met één partij die veel groter is dan alle andere partijen – leent zich goed voor een akkoord op hoofdlijnen. Dit is een kans voor frisse democratie: open, met wisselende meerderheden en betrekken van burgers.

Als wordt gekozen voor een klassieke meerderheidscoalitie dan gaat onze voorkeur uit naar een coalitie door het midden, zoals bijvoorbeeld BBB, GL, PvdA en CU.

Onze fractie staat altijd open voor steun op inhoudelijke onderwerpen.

3.

Een stabiele en slagvaardige samenwerking begint bij consensus over de belangrijkste (wettelijke) opgaven. Onze fractie meent te constateren dat niet alle partijen in PS uitgaan van dezelfde feiten (bijvoorbeeld wat betreft de staat van de natuur). Ook wordt er wellicht door partijen in PS verschillend gedacht over de noodzaak om als provincie zich aan de (landelijke, Europese) wetgeving te houden.

Voor een komend college van GS is het noodzakelijk dat op deze fundamentele zaken ondubbelzinnige keuzes worden gemaakt.

4.

Onze voorkeur gaat uit naar een akkoord op hoofdlijnen met een heldere richting op het gebied van klimaat en natuur. En dan aan de slag gaan in een open, constructieve houding met wisselende meerderheden.

Luuk Folkerts

Partij voor de Dieren Overijssel

1. Wat zijn volgens u in de komende periode de belangrijkste opgaven voor de provincie Overijssel?

-Het vertrouwen van de inwoners, ondernemers en boeren uit Overijssel in de overheid moet hersteld en verbeterd worden. Door meer te luisteren, beter uit te leggen en ook oog te hebben voor het gevoel van mensen.

Dit moeten we doen in de stad, op het platteland, en bij iedereen waarbij dat vertrouwen is geschonden, zoals de bewoners langs het kanaal Almelo-De Haandrik.

-Leefbaar platteland, zowel op het gebied van de transitie van de landbouw, de opgaven om klimaatverandering tegen te gaan, de verdwijnende voorzieningen en het ondermaatse openbaar vervoer.

Er zal samen met inwoners en boeren gewerkt moeten worden aan een leefbaar platteland, waarbij de provincie de regie neemt samenwerkt met gemeenten en wanneer nodig aanklopt bij het Rijk.

-Natuur.

We zullen samen met inwoners, boeren en natuurbeschermers moeten werken aan een gezonde natuur én een gezonde landbouw, wij geloven erin dat dit samen kan. Wanneer boeren (deels) stoppen moet er begeleiding na een nieuwe bedrijfsvoering en/of persoonlijke toekomst zijn wanneer dat gewenst is.

-Betaalbaarheid en beschikbaarheid van energie, openbaar vervoer, woningen en drinkwater. We zullen flink moeten investeren in de beschikbaarheid van energie, openbaar vervoer, woningen en water, maar we mogen kritisch blijven op waar we nieuwe energie, woningen en waterwinningen neerzetten. Dat ze nodig zijn is duidelijk, maar het is belangrijk goed te kijken waar de omgeving er het minst last van heeft.

-De transities, naast het platteland en de energietransitie ook de overgang naar een circulaire economie.

Deze transities zijn nodig, maar het hoe moet zoveel mogelijk in overleg met inwoners, boeren en bedrijven gebeuren. De transities moeten niet iets zijn wat opgelegd wordt, maar wat we met ons allen in Overijssel doen voor een beter Overijssel. Transitie kan ook betekenen dat we provinciale investeringen als Vliegveld Twente heroverwegen.

-Het zoveel mogelijk mitigeren van fysische veranderingen in Overijssel zoals toenemende droogte en bodemdaling.

a. Welke onderwerpen wegen daarbij voor u het zwaarst?

Het vertrouwen in de overheid, leefbaar platteland en het behouden van de natuur en klimaat wegen voor ons het zwaarst. Deze opgaven zijn urgent, kennen wettelijke deadlines en doelen en hebben een groot draagvlak nodig.

b. Welke onderwerpen vragen in uw optiek om een breed draagvlak?

De nieuwe omgevingsvisie, het PPLG en de RESen, dit zijn uitwerkingen van wettelijke taken, zijn in grote meerderheid aangenomen door de vorige staten en hebben grote impact op Overijssel.

c. Wat zou uw partij daarbij moeten of kunnen betekenen?

GroenLinks is bereid mee te helpen met de uitvoering van bovenstaande processen en daarbij verder te kijken dan de belangen van de eigen achterban. Deelname in een coalitie die een brede afspiegeling van Overijssel met al haar meningen is én die de problemen aanpakt zien wij als een verantwoordelijkheid die wij willen nemen en waar wij als partij in Overijssel klaar voor zijn.

d. Bij welke onderwerp(en) verwacht u dat het veel moeite kost om inhoudelijk overeenstemming te bereiken?

De transitie van het landelijk gebied is een ingewikkeld onderwerp waar de politieke meningen tussen partijen soms ver uit elkaar lopen. Desalniettemin zijn wij ervan overtuigd dat wanneer wij als Overijsselse politiek erkennen dat zowel de Overijsselse inwoner, de boeren, als de natuur essentieel zijn voor onze provincie het mogelijk moet zijn om overeenstemming te bereiken.

2. Welke coalitiesamenstelling doet volgens u het meeste recht aan de verkiezingsuitslag?

Iedere coalitie die een meerderheid van de statenleden achter zich kan vinden en die een bestuurbare hoeveelheid partijen binnen zich heeft, de BBB maakt hier daarom eigenlijk altijd deel van uit. Dit doet ook recht aan de verkiezingsuitslag. Na de BBB komen een heel aantal partijen met 3 of 4 zetels waaruit blijkt dat de kiezer in Overijssel verschillende partijen waardeert, daarom doet een brede coalitie wat ons betreft het meeste recht aan de verkiezingsuitslag.

a. Moet dit in uw oordeel een meerderheidscollege zijn of zijn andere vormen wenselijk?

Een meerderheidscollege is wenselijk vanwege de belangrijke onderwerpen die door de staten goedgekeurd moeten worden en waarbij het college moet kunnen bouwen op een stabiele meerderheid in de staten.

b. Aan welke samenstelling zou u bij voorkeur een bijdrage willen leveren?

GroenLinks is bereid te praten over elke samenstelling die recht doet aan de verkiezingsuitslag, behalve coalities waarin de PVV en/of de FvD deelnemen vanwege hun antidemocratische gehalte. Verder kunnen we het inhoudelijk en persoonlijk goed vinden met zowel de PvdA en de ChristenUnie, wij zouden daarom ook graag met deze partijen in een coalitie deelnemen.

c. In welke vorm? Deelnemen, gedogen of steun op inhoudelijke onderwerpen?

Deelnemen

3. Wat zijn voor u kenmerken van een stabiele en slagvaardige samenwerking?

Vertrouwen, visie en het in oog houden van het algemeen belang voor Overijssel.

- a. Welke rol wilt u daar zelf in vervullen en wat is daar voor nodig?
Wij zijn bereid om een van deze stabiele coalitiepartijen te worden en een eerste stap daarvoor is om met andere partijen om tafel te zitten om te verkennen in hoeverre we het inhoudelijk eens zouden kunnen worden.
- b. Wat vereist dit van een komend college van GS en van de partijen in PS?
Een college dat stevig in haar schoenen staat en durft te kiezen voor het algemene belang voor Overijssel. Datzelfde mogen we van de partijen in PS verwachten, dat zij constructief meedenken met het college.
- c. Heeft u een voorkeur voor een coalitieprogramma, een statenprogramma, een agenda van provinciale Staten of een combinatie hiervan?
Onze voorkeur gaat uit van een kern in de vorm van een coalitieprogramma, aangevuld met een statenprogramma. Een agenda van de provinciale staten zien wij meer als een document wat de staten zelf maken, los van besprekingen rondom een coalitieakkoord.

Geachte verkenners, Beste Wout Wagenmans en Jolanda Waaijer,

U heeft ons gevraagd om voor 30 maart 13.00 uur antwoord te geven op een aantal door u geformuleerde vragen. JA21 Overijssel zal deze dan ook graag beantwoorden.

Wij zijn blij dat u e.e.a. voortvarend heeft opgepakt en wij zijn er dan ook van overtuigd dat dit een snel resultaat tot gevolg heeft. Ik zal hieronder uw vraagstelling noteren met het daarbij behorende antwoord hoe JA21 Overijssel hier tegenaan kijkt.

Wat zijn volgens u in de komende periode de belangrijkste opgaven voor de provincie Overijssel?

- Volgens ons zijn de belangrijkste opgaven de Stikstofproblematiek, incl. de omgang met zogenaamde PAS-melders, de al dan niet verplichte uitkoop van agrariërs en de wijze waarop de Provincie het landelijk beleid moet/wil gaan uitvoeren.
- De uitvoering en de daarbij behorende financiën voor de PPLG.
- Het oplossen van de woningnood.
- De energietransitie en dan specifiek het afdwingen van het plaatsen van windturbines en zonnevlaktes.
- Schadeafhandeling van gedupeerden Kanaal Almelo – de Haandrik.
- De omgevingsvisie, hoe gaan we Overijssel vormgeven.
- Asielbeleid i.h.k.v. de asioldwangwet.
- Terugdringen van de Wolf.
- Vertrouwen terug in de (Rijks)overheid.

a. Welke onderwerpen wegen daarbij voor u het zwaarst?

- Oplossen van de woningnood (evt. door een noodwet).
- Stikstofproblematiek, meten i.p.v. modellen, compenseren PAS-melders, geen gedwongen uitkoop en sturen op een andere depositiewaarde.
- Onderzoeken afstoten Natura 2000 gebieden.
- Insteken op echte constante stroom i.p.v. wiebelstroom, een robuust netwerk en niet pokhouderig vasthouden aan een energiemix van 60% wind en 40% overig.

b. Welke onderwerpen vragen in uw optiek om een breed draagvlak?

- Energietransitie in ieder geval bij direct omwonenden.
- Stikstofproblematiek, zeker ook bij agrariërs.

c. Wat zou uw partij daarbij moeten of kunnen betekenen?

- Een luisterend oor bij inwoners.
- Een daarbij passend stemgedrag.
- Samenwerking met andere partijen.
- 100% inzet.

- d. Bij welke onderwerp(en) verwacht u dat het veel moeite kost om inhoudelijk overeenstemming te bereiken?
- Alle controversiële onderwerpen die de afgelopen jaren zijn behandeld door een toch wat “linkse en groene” coalitie.
 - Energietransitie, asielbeleid en stikstofaanpak zijn naar onze mening de grote verschillen tussen partijen.

Welke coalitiesamenstelling doet volgens u het meeste recht aan de verkiezingsuitslag?

- Naar de mening van JA21 heeft de kiezer duidelijk gemaakt dat zij een andere richting op willen dan de afgelopen jaren. De mammoetmeerderheid van 17 zetels van BBB moet worden ingezet door in ieder geval BBB in de coalitie op te nemen. Vervolgens zou hier JA21 Overijssel als winnaar in mee moeten worden genomen. Zeker daar onze programma’s elkaar niet veel ontlopen. Dit zou dan moeten worden aangevuld met andere partijen die zich kunnen vinden in het gedachtengoed van BBB. Ik denk dan aan SGP en VVD en/of CDA.
- a. Moet dit in uw oordeel een meerderheidscollege zijn of zijn andere vormen wenselijk?
- Wij geven de voorkeur aan een meerderheidscollege, zeker ook gezien het aantal te vullen zetels van BBB i.r.t. de hoeveelheid kandidaten. Het is niet uit te sluiten dat er een aantal van hen voortijdig willen stoppen, gezien de ervaring van de afgelopen periode.
- b. Aan welke samenstelling zou u bij voorkeur een bijdrage willen leveren?
- Wij zouden een bijdrage willen leveren aan iedere “rechtse of middenrechtse” coalitie. Bij voorkeur met BBB, SGP en of de VVD, of de CDA of beiden.
- c. In welke vorm? Deelnemen, gedogen of steun op inhoudelijke onderwerpen?
- Onze voorkeur gaat uit naar deelname, waarbij we andere vormen niet direct willen uitsluiten.

Wat zijn voor u kenmerken van een stabiele en slagvaardige samenwerking?

- Eerlijk en transparant.
 - Het eens zijn over in ieder geval de belangrijkste onderwerpen.
 - Collegiale samenwerking.
 - Ervaring en/of kennis en kunde van de collegeleden.
 - Een zo groot mogelijke meerderheid.
- a. Welke rol wilt u daar zelf in vervullen en wat is daarvoor nodig?
- Onze partij wil graag deelnemen als een coalitiepartner. Wij zijn bereid om daar onze verantwoordelijkheid in te nemen. Wel moet deze coalitie passen in ons gedachtengoed en moet niet haaks staan op de punten uit ons verkiezingsprogramma. Waarbij wij niet bij voorbaat andere partijen uitsluiten of breekpunten in willen brengen. Wel willen we dan het liefst ook een gedeputeerde leveren.
- b. Wat vereist dit van een komend college van GS en van de partijen in PS?

- De wil om gezamenlijk met onze partij de komende periode richting te geven om Overijssel nog mooier te maken dan het nu al is. De wil om onze inwoners op één te zetten en vooraf mee te laten participeren, zeker bij belangrijke onderwerpen waarbij draagvlak belangrijk is. En altijd met het oog op de direct omwonenden en hun omgeving.
- De wil om te veranderen, dus niet alles wat in het vorige college heeft besloten zit in beton gegoten.

Heeft u een voorkeur voor een coalitieprogramma, een statenprogramma, een agenda van provinciale Staten of een combinatie hiervan?

- Een coalitieprogramma op hoofdlijnen heeft voor mij een lichte voorkeur, echter wij staan open voor andere vormen.

Welke programmatische overeenkomsten (en sterk uiteenlopende verschillen) worden geconstateerd in de verkiezingsprogramma's?

- Het programma tussen BBB heeft veel meer overeenkomsten dan kleine verschillen. Het verschil dat wij vooraf onderkenden was de wijze waarop bij BBB onderscheid werd gemaakt tussen Boer en Burger, terwijl wij spraken over al onze inwoners, zonder onderscheid. Verder staat bij ons de asioldwangwet in het programma en spreken wij ons specifiek uit over windturbines en bijv. kernenergie/Thorium en gesmolten zout reactoren als innovatieve oplossingen.

1. Wat zijn volgens u in de komende periode de belangrijkste opgaven voor de provincie Overijssel?

a. Welke onderwerpen wegen daarbij voor u het zwaarst?

Natuur en biodiversiteit

De ChristenUnie is ervan overtuigd dat de natuur zwaar te lijden heeft onder menselijk handelen. De biodiversiteit holt zorgwekkend snel achteruit, het is vijf voor twaalf. Voor de ChristenUnie reden om voortvarend door te gaan met natuurherstel en te werken aan biodiversiteit. Belangrijke elementen voor de ChristenUnie zijn:

- terugdringen stikstofuitstoot, in het bijzonder rondom kwetsbare natuurgebieden
- gebruik fossiele brandstoffen substantieel verminderen
- droogte tegengaan door meer water vast te houden in de bodem, beken en rivieren
- het verbinden van de Natuurnetwerk Nederland-gebieden in Overijssel en naburige provincies
- tegengaan bodemdaling veenweidegebieden
- het vergroenen van stedelijk gebied.

Klimaat en energietransitie

De klimaatopgave moet een integrale aanpak zijn die terugkomt in elk beleid en elke activiteit die voorgesteld wordt. Het is belangrijk dat de gemaakte afspraken in de RES-en voortvarend tot uitvoer worden gebracht. Gemeenten, waterschappen en provincie werken hierin samen. De provincie heeft hierin vooral een aanjagende en stimulerende rol, maar als het nodig is neemt de provincie ook haar regierol.

De ChristenUnie houdt vast aan de klimaatdoelen zoals die door Europa zijn afgesproken in Parijs:

- in 2030 55% minder CO₂-uitstoot
- in 2050 klimaatneutraal.

Dit vergt vasthoudende uitvoering van beleid.

De ChristenUnie vindt het belangrijk dat ook mensen met lagere inkomens mee kunnen komen in de energietransitie. Daarom is het belangrijk dat de provincie zich o.a. richt op ondersteuning van het isoleren van woningen van de lagere inkomensgroepen.

Ook (lokaal) draagvlak is van belang. De lusten van de energietransitie moeten terechtkomen in de lokale gemeenschappen. Daarom vindt de ChristenUnie het van belang dat lokale energiecoöperaties gestimuleerd en ondersteund worden.

Klimaatadaptatie

Het klimaat verandert drastisch. Er is sprake van meer droogte en meer wateroverlast. Het is belangrijk de samenleving daarop in te richten. In de omgevingsvisie is het principe 'bodem en water sturend' vastgelegd. Dit principe moet in de praktijk tot uitvoering komen. Dit betekent dat bij

elke ruimtelijke ontwikkeling moet worden nagegaan of deze in overeenstemming is met de natuurlijke bodem- en waterstructuren.

Drinkwater

Onze drinkwaterwinning is geen vanzelfsprekendheid. Er wordt al langere tijd gezocht naar nieuwe drinkwaterwinlocaties en uitbreiding van de huidige locaties is noodzakelijk. Dit heeft gevolgen voor inwoners, bedrijven en natuur in die gebieden. Schoon drinkwater is een eerste levensbehoefte, de ChristenUnie vindt dat hier voorrang aan gegeven moet worden. Echter niet zonder de negatieve effecten te wegen en waar mogelijk te compenseren.

Naast uitbreiding van drinkwaterwinning is besparing van het grootste belang. De provincie en Vitens moeten niet aarzelen om beperkingen aan te brengen in onnodig waterverbruik bij bedrijven en inwoners, zeker in perioden van droogte.

Economie en arbeidsmarkt

In de afgelopen decennia is onze consumptiedrift tot grote hoogten gestegen. Dat brengt veel schade toe aan onze leefomgeving en ons leefklimaat. Dat moet anders. Daarom moet de provincie haar economisch beleid richten op een positieve ondersteuning van bedrijven en innovaties die gericht zijn op kwaliteit in plaats van kwantiteit.

Ondanks de krappe arbeidsmarkt staan er nog steeds te veel mensen aan de kant. Denk aan ouderen, mensen met een beperking en vluchtelingen. De kansen om mensen mee te laten doen zijn nú het grootst. Daarom moet de provincie het ijzer smeden nu het heet is.

Belang van de regio

Er dient een stevige lobby richting den Haag/Randstad te worden gevoerd over een bredere spreiding van overheidsdiensten en kennisinstellingen. Daar waar de Randstad steeds meer kenniswerkers lijkt aan te zuigen, de overheid te ver van de regio staat en daardoor steeds aan eigen voorzieningen lijkt te werken, verschaalt de regio in aandacht, voorzieningen en mensen die met kennis kunnen bijdragen aan economische en maatschappelijke doelen. Scholen, universiteiten en hogeschoolde banen trekken mensen uit de regio naar de Randstad om nooit meer terug te keren. Dat doet tekort aan een evenwichtige balans, diversiteit en gedeeld landsbelang.

Landbouw

De landbouw levert voedsel en is daarmee van groot belang als het gaat om voorzien in onze eerste levensbehoeften. De landbouw zoals die nu vorm krijgt brengt echter ook een te grote milieulast met zich mee. Extensivering van de landbouw is daarom onvermijdelijk. Dit is nodig om de stikstofuitstoot te doen dalen, maar ook om andere negatieve milieueffecten van de landbouwsector te verminderen. De ChristenUnie omarmt de route zoals die is omschreven in het Overijsselse PPLG en het Fundament voor de omgevingsvisie en vindt dat dit door PS vastgestelde beleid voortvarend moet worden uitgevoerd.

De schaalvergroting die heeft plaatsgevonden in de landbouw heeft sommigen rijk gemaakt, maar veel boeren in het nauw gedreven. De ChristenUnie vindt een omslag in de landbouw ook daarom noodzakelijk. Het aantal boeren is de laatste decennia hard afgenomen, dat moet gestopt worden.

Woningbouw

Het woningtekort moet worden opgelost. Voor de ChristenUnie gaat inbreiding voor op uitbreiding, maar uitbreiding zal niet geheel vermeden kunnen worden.

Inbreiding is lastiger dan uitbreiding en vergt meer (financiële) inspanning van overheden. De provincie moet hierin nauw optrekken met gemeenten.

Er moet aandacht besteed worden aan meer betaalbare, sociale en duurzame woningbouw in dorpen en steden, vooral daar waar wijken in achterstandsposities verkeren. Stadsvernieuwing en een uitgebreidere vergroening helpen om wijken leefbaar te houden. Vergroting van het aantal sociale huurwoningen is essentieel, want de wachtlijsten zijn onverantwoord lang.

Er zijn vooral kleine woningen nodig. Een derde van het aantal huishoudens in Overijssel betreft 1-persoons huishoudens en nog eens een derde betreft 2-persoons huishoudens. En er zijn betaalbare woningen nodig.

Mobiliteit

De ChristenUnie vindt het belangrijk dat ook mobiliteit verduurzaamt. Daarom zetten wij liever in op openbaar vervoer dan op (nog meer) wegen. Bovendien rust er al een zware financiële last op de provincie om de bestaande wegen en kunstwerken goed te kunnen onderhouden.

Wel wil de ChristenUnie inzetten op verkeersveiligheid. Met name de N36 en de N50 vragen op dit punt om aandacht. Echter zijn dit rijkswegen. De provincie zet daarom vooral in op lobby bij het rijk om de verkeersveiligheid op beide wegen te verbeteren. De noodzaak daartoe is helder, het aantal ongelukken met ernstige afloop is té groot.

Elektrificatie van treinen moet doorgezet worden. Ook het aanleggen van meer spoor (Nedersaksenlijn en verdubbeling spoorlijnen waar nodig) en meer stations is nodig, om mensen te bewegen te kiezen voor het OV in plaats van de eigen auto. Ook moet er ruimte zijn voor de fiets, zeker nu langere afstanden per fiets mogelijk zijn geworden door opkomst van de e-bike. De ChristenUnie wil dus doorgaan met het aanleggen van fietssnelwegen.

Het openbaar vervoer in het landelijk gebied verschaalt. Dat geldt overigens ook voor de buslijnen in stadswijken. Dat moet anders, maar is erg duur als er wordt gekozen voor teruggaan naar het oude. De ChristenUnie ziet potentie in vervoer op afroep.

b. Welke onderwerpen vragen in uw optiek om een breed draagvlak?

Breed draagvlak is vooral nodig voor onderwerpen die mensen rechtstreeks raken. De bouw van windmolens, aanleg van zonnevelden en verduurzaming van de eigen woning zijn belangrijke onderwerpen waarin mensen meegenomen moeten worden. Waar mogelijk komen opbrengsten van duurzame energieopwekking ten goede aan lokale gemeenschappen.

Verder is sectorgewijs draagvlak nodig. Extensivering van de landbouw vraagt bijvoorbeeld draagvlak onder boeren. Dit draagvlak wordt vooral bereikt door toekomstperspectief te bieden. De

provincie kan hierin een rol spelen door het bieden van goede beloningen van ecosysteemdiensten en het bevorderen van korte ketens en lokale afzet. Grotere marktwerkingsvraagstukken kunnen alleen op landelijk en Europees niveau opgelost worden.

c. Wat zou uw partij daarbij moeten of kunnen betekenen?

Zie onder a.

d. Bij welke onderwerp(en) verwacht u dat het veel moeite kost om inhoudelijk overeenstemming te bereiken?

Dat valt moeilijk te zeggen nu op veel onderwerpen niet bekend is wat BBB wil en welke keuzes zij maakt, ook op financieel gebied.

Voor het overige geldt dat de RES-en, PPLG en het Fundament voor de Omgevingsvisie (documenten waarin belangrijke beleidskeuzes zijn vastgelegd) met een grote meerderheid door de vorige staten zijn vastgesteld. Wanneer partijen deze koers vasthouden ziet de ChristenUnie op die majeure dossiers, voor wat betreft de partijen die daarbij betrokken waren, weinig moeilijkheden om opnieuw tot overeenstemming te komen.

2. Welke coalitiesamenstelling doet volgens u het meeste recht aan de verkiezingsuitslag?

Het staat buiten kijf dat de BBB een rol in de coalitie zal moeten krijgen. Bij het vormen van een meerderheidscoalitie is dat onvermijdelijk, maar ook om inhoudelijke redenen is dit zeer aan te raden. De BBB heeft een hele grote overwinning geboekt en haar achterban verwacht veel van haar. Het is belangrijk dat de BBB de kans krijgt om deze overwinning om te zetten in daadwerkelijk beleid.

Verder zijn er andere winnaars: JA21 en VOLT. JA21 en VOLT zijn nieuwkomers en moeten hun inbreng nog bewijzen. Dat geldt voor BBB natuurlijk ook, maar om bovenvermelde redenen achten wij het terecht hierin voor de BBB een andere keuze te maken.

Een andere benadering dan 'partijen met winst' is de benadering hoeveel kiezers er op een bepaalde richting gestemd hebben. Als het gaat om het thema duurzaamheid kan grofweg de volgende indeling gemaakt worden:

- Partijen die het thema duurzaamheid voorop stellen of van groot belang achten: PvdD, VOLT, D66, GL, PvdA, CU, CDA, VVD (22 zetels)
- Partijen voor wie duurzaamheid minder een thema is of waarvan dat nog onbekend is: SGP, SP, BBB (20 zetels)
- Partijen die duurzaamheid ondergeschikt achten: PVV, FvdD, JA21 (5 zetels)

Deze benadering, gecombineerd met de grote winst van BBB, maakt dat de ChristenUnie ervoor pleit een coalitie te vormen van de BBB aangevuld met partijen uit de eerste categorie. Welke partijen dit zouden moeten zijn is echter moeilijk te zeggen omdat de standpunten van de BBB als het gaat om stikstof helder zijn (maar dan ook nog vooral wat ze níet wil), maar wat de BBB wél wil en hoe zij zelf meent toekomstperspectief te kunnen bieden op alle beleidsterreinen niet tot

nauwelijks is uitgekristalliseerd. Het is wenselijk dat, voordat de fase van het formeren start, er meer duidelijkheid wordt gegeven door de BBB aan de andere partijen over hoe zij wil gaan opereren op belangrijke beleidsterreinen.

a. Moet dit in uw oordeel een meerderheidscollege zijn of zijn andere vormen wenselijk?

De ChristenUnie geeft de voorkeur aan een meerderheidscoalitie. Dit waarborgt over het algemeen het beste de bestuurbaarheid en de bestuurlijke stabiliteit van de provincie.

b. Aan welke samenstelling zou u bij voorkeur een bijdrage willen leveren?

De ChristenUnie ziet als eerste optie een coalitie van BBB, VVD en CDA, eventueel aangevuld met SGP, omdat deze partijen programmatisch vermoedelijk het beste bij elkaar te brengen zijn. Maar er zijn andere mogelijkheden denkbaar waarbij meer recht gedaan wordt aan de verbinding tussen partijen die het bestaande willen behouden of partijen die sneller willen veranderen. De maatschappelijke opgaven vragen om een bredere verbinding in Provinciale Staten en in de samenleving. Gedacht kan dan worden aan een meerderheidscoalitie van:

- BBB en PvdA/GL
- BBB en CDA/PvdA/CU
- BBB en GL/CU.

De eerste en de derde optie eventueel aangevuld met een vierde partij voor de nodige stabiliteit en stevigheid en balans in een college.

c. In welke vorm? Deelnemen, gedogen of steun op inhoudelijke onderwerpen?

Deelnemen is voor de ChristenUnie niet uitgesloten, maar daar kunnen we pas een uitspraak over doen nadat de BBB meer heeft laten weten van wat zij wil als het gaat om de essentiële beleidstaken van de provincie. Ook is het de vraag of de BBB, als geheel nieuwe partij en fractie, stabiliteit weet te brengen. De ChristenUnie voelt niet voor een rol in een coalitie zonder politieke steun vanuit PS. Daarnaast is het voor de ChristenUnie vanzelfsprekend dat een coalitie de wet respecteert en uitvoert en ook uitvoering geeft aan rechterlijke uitspraken.

Wanneer de ChristenUnie niet aan de coalitie deelneemt zullen wij voorstellen op hun merites beoordelen

3. Wat zijn voor u kenmerken van een stabiele en slagvaardige samenwerking?

c. Welke rol wilt u daar zelf in vervullen en wat is daar voor nodig?

d. Wat vereist dit van een komend college van GS en van de partijen in PS?

Een stabiele samenwerking in een coalitie vergt dat partijen bereid zijn elkaars standpunten in overweging te nemen en zo tot compromissen te komen waar iedereen zich voldoende in kan vinden. Dit is niet alleen noodzakelijk om tot een coalitie te komen, maar ook om een goed werkende coalitie gedurende vier jaren in stand te houden. De ChristenUnie wil een coöperatief college, dat is gebaseerd op vertrouwen van de collegevormende partijen.

Een stabiele samenwerking vergt ook dat partijen weten wat ze aan elkaar hebben. In een langjarige samenwerking zullen er altijd dossiers ontstaan waarover vooraf geen of slechts globaal afspraken gemaakt zijn. De coalitiepartijen moeten er dan op kunnen rekenen dat de partners handelen vanuit een kenbare visie, en op een welwillende manier bereid zijn om ook over nieuwe onderwerpen afspraken te maken. In alle bescheidenheid wil de ChristenUnie haar politieke ervaring en kennis van de provincie graag inbrengen. In deze tijd van tegenstellingen en complexe maatschappelijke uitdagingen helpen kennis en ervaring mee om gedragen oplossingen te vinden voor Overijssel.

4. Heeft u een voorkeur voor een coalitieprogramma, een statenprogramma, een agenda van provinciale Staten of een combinatie hiervan?

De ChristenUnie geeft de voorkeur aan een coalitieprogramma waarin afspraken duidelijk staan verwoord. Gezien het grote aantal nieuwe statenleden (verlies van collectief geheugen) en de opkomst van drie nieuwe partijen, waaronder één hele grote, is het van extra belang om datgene wat coalitiepartijen willen helder vast te leggen. In een situatie waarin partijen elkaar al langere tijd kennen en weten wat ze aan elkaar hebben kan meestal volstaan worden met een akkoord op hoofdlijnen. In een situatie met veel nieuwe partijen en veel nieuwe mensen is het des te meer nodig te weten wat je aan elkaar hebt, en dat kan bereikt worden door de te maken politieke keuzes op voorhand vast te leggen.

Een statenprogramma voegt over het algemeen niet veel toe, zeker niet in een situatie waarin partijen qua standpunten ver uit elkaar liggen. Een dergelijk programma wordt dan al snel kleurloos. Een statenagenda is denkbaar, in de afgelopen periode is hier ook mee gewerkt. Voorwaarde is wel dat de planning van een dergelijke agenda ook waargemaakt wordt.

1. Wat zijn volgens u in de komende periode de belangrijkste opgaven voor de provincie Overijssel?

Landbouw en natuur (PAS, PPLG), Energietransitie (RES), Woningbouw, Immigratie, Infrastructuur en Openbaar Vervoer.

a. Welke onderwerpen wegen daarbij voor u het zwaarst?

Een oplossing voor de PAS-melders; Geen gedwongen uitkoop van onze boeren; Geen windmolens en geen “zonneweides” op landbouw- of natuurgrond en immigratie.

b. Welke onderwerpen vragen in uw optiek om een breed draagvlak?

Wij begrijpen doel en strekking van deze vraag niet zo goed. Wat is breed draagvlak? Is dat brede steun binnen Provinciale Staten of weinig verzet onder de bevolking? Zijn dat bij ruimtelijke plannen alleen omwonenden of iedereen binnen de provincie? Bovendien is het dan afhankelijk van hoe draagvlak wordt bereikt en hoe het wordt gemeten.

De PVV is voor een referendumverordening met een bindend referendum.

c. Wat zou uw partij daarbij moeten of kunnen betekenen?

In algemene zin: De PVV kijkt altijd naar de inhoud van voorstellen en plannen en beoordeelt ze daarop.

d. Bij welke onderwerp(en) verwacht u dat het veel moeite kost om inhoudelijk overeenstemming te bereiken?

Binnen de Staten is over het algemeen alleen brede inhoudelijke overeenstemming te bereiken op onderwerpen die minder politiek van aard zijn. De linker – en rechterkant van het politieke spectrum zijn zo ver van elkaar af komen te staan dat het op zware politieke onderwerpen (noem stikstof, energietransitie, immigratie) haast onmogelijk is tot brede steun te komen.

2. Welke coalitiesamenstelling doet volgens u het meeste recht aan de verkiezingsuitslag?

Een coalitie over “rechts”.

a. Moet dit in uw oordeel een meerderheidscollege zijn of zijn andere vormen wenselijk?

De voorkeur gaat altijd uit naar een college dat op steun van de meerderheid van de Staten kan rekenen. Anders is het voortbestaan van Provinciaal bestuur erg fragiel.

b. Aan welke samenstelling zou u bij voorkeur een bijdrage willen leveren?

Een samenstelling over rechts heeft onze voorkeur, in een combinatie met bijvoorbeeld (een deel van) de partijen BBB, VVD, PVV, SGP, JA21.

c. In welke vorm? Deelnemen, gedogen of steun op inhoudelijke onderwerpen?

Het liefst zou de PVV deelnemen aan een coalitie. Gedogen voelen wij iets minder voor, maar ook daarover valt te praten als het zover komt.

Steun op inhoudelijke onderwerpen kan bij elk college, maar dan acht de PVV zich bij elk voorstel vrij een eigen afweging te maken.

3. Wat zijn voor u kenmerken van een stabiele en slagvaardige samenwerking?

Een samenwerking dat elkaar niet in details gevangen houdt. Een samenwerking op hoofdlijnen, waarbij elke fractie en elk lid voldoende ruimte heeft zijn/haar kleur te behouden.

a. Welke rol wilt u daar zelf in vervullen en wat is daar voor nodig?

De PVV is van harte bereid te onderhandelen over een coalitieakkoord en aan een coalitie deel te nemen. Inhoudelijke overeenstemming over een aantal belangrijke thema's is daarvoor natuurlijk noodzakelijk. Wij achten een akkoord op hoofdlijnen meer voor de hand liggend dan een akkoord waarin alle details zijn dichtgetimmerd.

b. Wat vereist dit van een komend college van GS en van de partijen in PS?

Het komende college zal een goede ruggengraat moeten hebben. Het college zal zich op onderdelen moeten verzetten tegen de druk vanuit het Rijk. Voor de coalitievorming zal in onze ogen daarom gekeken moeten worden naar partijen die daartoe in staat zijn.

Na coalitievorming ziet de PVV het als taak van de voltallige coalitie (niet alleen BBB) om de meerderheid op die belangrijke dossiers te behouden.

4. Heeft u een voorkeur voor een coalitieprogramma, een statenprogramma, een agenda van provinciale Staten of een combinatie hiervan?

Een coalitieprogramma op hoofdlijnen heeft onze voorkeur. Daarin kan ook nog ruimte gegeven worden aan partijen die niet aan de onderhandelingstafel zitten, om input te leveren die door de onderhandelende partijen kan worden overgenomen.

Namens PvdA Overijssel - Tijs de Bree en Annemieke Wissink

1. Wat zijn volgens u in de komende periode de belangrijkste opgaven voor de provincie Overijssel?

De verkiezingsuitslag in Overijssel, in Nederland, is duidelijk; de BoerBurgerBeweging heeft een grootse overwinning geboekt. Wij zien daarin, naast waardering voor de boodschap van de BBB, ook uiting van onvrede en zorgen over de politiek in brede zin. Direct doorgaan naar onze inhoudelijke ambities, vinden we daarom niet passend. We willen eerst stilstaan bij deze bijzondere verkiezingsuitkomst.

Wij zien dat mensen een grote afstand ervaren tussen hun dagelijks leven en de 'politieke werkelijkheid'. Zorgen lijken niet te worden gezien en mensen voelen zich niet gehoord. Ook groeit de afstand tussen 'de regio' en 'Den Haag'. Het doorgeslagen rendementsdenken zorgt voor een afkalving van voorzieningen in de regio, maar niemand die daar oog voor lijkt te hebben. Het Haagse politieke compromis lijkt belangrijker dan het oplossen van de problemen in onze regio.

Volgens de PvdA ligt er een stevige opgave voor de politiek: het versterken van het vertrouwen en de samenwerking tussen openbaar bestuur en de maatschappij. Daar willen wij aan bijdragen.

Graag willen we de samenhang versterken tussen aan de ene kant;

- *de echte wereld, de mensen, steden, dorpen, buitengebieden,*
- *en aan de andere kant het beleid, de wetten en de regels. Vanuit die gedachte willen we de inhoudelijke opgaven aanpakken.*

a. Welke onderwerpen wegen daarbij voor u het zwaarst?

In onze campagne hebben we ingezet op speerpunten waarvan wij vinden dat deze met urgentie moeten worden opgepakt:

- *Voldoende (huur)woningen*
- *Een betaalbare energierekening;*
- *Verbeteren van de bereikbaarheid met extra aandacht voor betrouwbaar Openbaar Vervoer.*

Daarnaast zien we nog enkele grote maatschappelijke opgaven waar we voortvarend mee aan de slag willen:

- *Versterken van landbouw en natuur in de juiste balans: robuuste natuur(gebieden) en een toekomstvaste landbouwsector;*
- *Verminderen van de stikstofuitstoot waarbij alle(!) sectoren hun bijdrage leveren;*
- *Stappen zetten op het vlak van duurzaamheid en energie.*

b. Welke onderwerpen vragen in uw optiek om een breed draagvlak?

Dat geldt in elk geval voor de hiervoor genoemde opgaven. In de Overijsselse politiek is het gebruikelijk dat we streven naar grote meerderheden. Ook werkt de provincie vaak in (gebieds)processen samen met betrokkenen. Die traditie en aanpak zouden we graag voort willen zetten.

De afgelopen tijd hebben Provinciale Staten zich in grote meerderheden uitgesproken over deze thema's, zoals bij het Provinciaal Programma Landelijk Gebied, het Fundament voor de Omgevingsvisie en de Regionale Energiestrategieën. Gezien de brede politieke steun op deze thema's, lijken radicale koerswijzigingen voorsnog niet voor de hand te liggen. Wat ons betreft is het verstandig om de aanpak van deze opgaven te actualiseren en nieuwe accenten aan te brengen, zodat het brede draagvlak blijft behouden. We zijn benieuwd naar de ideeën en wensen van de nieuwkomers (BBB, JA21, Volt) op deze thema's.

c. Wat zou uw partij daarbij moeten of kunnen betekenen?

Gezien de eerder genoemde Overijsselse stijl van besturen, is een brede coalitie wenselijk:

- *breed in de zin van politieke stroming en de balans tussen 'rechts' en 'links';*
- *maar ook breed in de zin van getalsmatige meerderheid, géén krappe meerderheid van één of een paar zetels.*

De PvdA is bereid om deel te nemen aan een brede coalitie.

d. Bij welke onderwerp(en) verwacht u dat het veel moeite kost om inhoudelijk overeenstemming te bereiken?

Zeker zijn er inhoudelijke verschillen bij onderwerpen. In plaats van elkaar verliezen door oeverloze discussies over de doelen op langere termijn, zouden wij elkaar liever vinden in het bedenken van de 'beste aanpak' en aan de slag gaan.

2. Welke coalitiesamenstelling doet volgens u het meeste recht aan de verkiezingsuitslag?

Het noemen van concrete coalities zonder dat gesproken is over de inhoud vinden we op dit moment lastig. In het algemeen stellen wij voor:

- *Deelname van BBB aan de coalitie achten we logisch gezien de grote verkiezingswinst;*
- *We hechten aan een brede coalitie met vertegenwoordiging van zowel 'links' als 'rechts' (zie antwoord 1c);*
- *Het bewaken van de balans tussen vernieuwing en ervaring in zowel de coalitie (statenleden) als het dagelijks bestuur (gedeputeerden) vinden we wenselijk.*

a. Moet dit in uw oordeel een meerderheidscollege zijn of zijn andere vormen wenselijk?

Onze voorkeur heeft een stabiele meerderheidscoalitie met breed draagvlak (zie antwoord 1c).

b. Aan welke samenstelling zou u bij voorkeur een bijdrage willen leveren?

Het noemen van een concrete samenstelling vinden we lastig omdat we amper met andere partijen over de inhoud hebben kunnen spreken.

De afgelopen vier jaar hebben we succesvol en met plezier samengewerkt met de partijen

CDA, VVD, ChristenUnie en SGP. Buiten coalitieverband zijn de contacten met vrijwel alle partijen goed en constructief geweest. Programmatisch zien wij veel overeenkomsten met zowel GroenLinks als de ChristenUnie, en daarom hebben we de voorkeur voor een samenwerking met deze partijen.

c. In welke vorm? Deelnemen, gedogen of steun op inhoudelijke onderwerpen?

Deelname, met name omdat een brede meerderheidscoalitie, in onze ogen, meer stabiliteit biedt.

3. Wat zijn voor u kenmerken van een stabiele en slagvaardige samenwerking?

Samenwerking en politiek is mensenwerk. Dat begint met elkaar leren kennen en begrijpen. Weten wat de ander belangrijk vindt én waarom! Wij vinden het cruciaal dat iedere partij ook resultaten kan behalen. Dat je elkaar onderling successen gunt en de ruimte geeft waar dat nodig is.

De bindende factor is een collectief verantwoordelijkheidsgevoel naar de samenleving. Dat we samen met elkaar het beste doen voor Overijssel. Daarom is het belangrijk dat je niet alleen oog hebt voor je eigen ambities, maar dat je samen zoekt naar de beste aanpak.

Maar liefst 34 Statenleden zijn nieuw en hebben weinig ervaring in de provinciale politiek. Dat is aan de ene kant gunstig; zij brengen een frisse blik mee. Aan de andere kant, kan het ook een risico zijn; zij hebben een kleiner politiek-bestuurlijk netwerk en het collectieve geheugen wordt door minder mensen gedragen. Voor een slagvaardige en stabiele samenwerking vinden wij het raadzaam om de ervaring die er is, goed te benutten.

a. Welke rol wilt u daar zelf in vervullen en wat is daar voor nodig?

De afgelopen vier jaar heeft de PvdA deelgenomen in de coalitie. Bij deelname in de komende coalitie kan de PvdA ervaren Statenleden en een ervaren (kandidaat-) gedeputeerde leveren.

b. Wat vereist dit van een komend college van GS en van de partijen in PS?

Dit hebben we beschreven onder punt 3.

4. Heeft u een voorkeur voor een coalitieprogramma, een statenprogramma, een agenda van provinciale Staten of een combinatie hiervan?

Een coalitieprogramma heeft onze voorkeur, hoewel een statenprogramma daarbij een prima aanvulling kan zijn. Wel zijn wij van mening dat de provincie Overijssel gebaat is met heldere keuzes en een duidelijke aanpak die verwoord is in een coalitieakkoord.

Onderwerp: proces verkenningsfase coalitievorming 2023

Zwolle, 29 maart 2023

Geachte Verkenners,

U heeft de opdracht gekregen om advies uit te brengen over een te vormen coalitie. Het zal niemand ontgaan zijn dat er een flinke verschuiving is opgetreden in het politieke landschap van onze mooie provincie Overijssel. Als D66 Overijssel hechten wij er grote waarde aan om zorgvuldig dit proces te doorlopen. Overijssel heeft er niets aan als we te snel tot conclusies komen.

Een stabiele coalitie met een balans in ervaring en vernieuwing voor deze periode is wat ons betreft essentieel. Daarmee dragen wij allen een grote verantwoordelijkheid. Als progressieve partij willen wij geen stilstand, vooruit op een manier die bij onze provincie past met realisme. Daarnaast vinden wij het van belang dat er een open en toegankelijke cultuur van bestuur en organisatie is. Op de door u schriftelijk gestelde vragen kan u hieronder een aanzet vinden en zullen wij in de gesprekken dit toelichten.

De nieuwe omgevingsvisie om te komen tot een toekomstbestendige inrichting van onze leefomgeving zal de komende periode vastgesteld moeten worden. De belangrijkste opgaven waar we dus mee aan de slag moeten staan al helder beschreven in het vastgestelde fundament voor de nieuwe omgevingsvisie, die onderschrijven wij.

Wat ons betreft staat een gezonde leefomgeving centraal. Een gezonde schone lucht, schoon water en een gezonde bodem. Inhoudelijke thema's waarop wij vooruitgang willen zien zijn wonen, natuur, klimaat en kansengelijkheid. De manier waarop we vooruitkomen, daar kunnen we over spreken. Over andere onderwerpen als cultuur, (circulaire) economie, organisatie en financiën maken we ook graag afspraken. Die zijn tijdens de verkiezingen ondergesneeuwd geraakt, maar voor ons ook erg belangrijk.

Onderwerpen die grote groepen inwoners rechtstreeks raken hebben een breed draagvlak nodig. Integraal waar mogelijk, maatwerk waar dat kan. In goed overleg met inwoners, maatschappelijke organisaties, bedrijven, medeoverheden en andere partners en door democratische instrumenten te benutten kom je tot draagvlak. Vooraf vastleggen wat dat brede draagvlak is en hoe we dat communiceren is voor ons ook belangrijk.

Wij zijn realisten, verbinders, vernieuwers en maken keuzes op basis van inhoud. Een progressief geluid kan een welkome aanvulling zijn op een behoudend conservatief geluid. Daarnaast zijn wij een groot voorstander van het inzetten van (nieuwe) democratische instrumenten.

Transitie van de landbouw en doelstellingen vanuit de KRW die de landbouwsector raken zullen onderwerpen zijn die meer inspanning vereisen om overeenstemming te bereiken.

Qua coalitiesamenstelling is er veel mogelijk. BBB is de grootste partij geworden en een nieuwe partij, dus zij zijn nu aan zet. Voor de rest hebben veel partijen verloren, waarvan CDA nog de meeste zetels. Wij zien dus vele mogelijkheden, maar 2 nieuwe partijen in een college is wat ons betreft kwetsbaar. Wij denken ook dat het verstandig is om een meerderheidscollege te realiseren.

Daar zou D66 ook onderdeel van kunnen zijn, de afgelopen periode hebben wij in de oppositie constructief kritisch veel kunnen bijdragen en realiseren.

Wij zien met alle partijen mogelijkheden en ook de noodzaak voor samenwerking op onderwerpen. Toch zien wij op dit moment geen mogelijkheid om samen te werken in een coalitie met de PVV of Forum voor Democratie. De reden is dat deze partijen vanuit hun grondbeginselen bevolkingsgroepen discrimineren en dat is niet te verenigen met onze grondbeginselen.

Het is in dit schrijven nog te vroeg om aan te kunnen geven of wij willen deelnemen, gedogen of steun bieden op inhoudelijke onderwerpen. BBB komt als nieuwe partij de provinciale staten van Overijssel in. Wij hebben op veel onderwerpen (nog) geen zicht op hun koers.

Wij zien graag een coalitieakkoord op hoofdlijnen, geformuleerd op doelen en uitgangspunten. Hoe die doelen te bereiken is een uitwerking die het college van gedeputeerden, samen met de ambtelijke organisatie, gehele provinciale Staten en inwoners en partners in de komende vier jaar gaat realiseren. In het coalitieakkoord staat helder over welke onderwerpen de coalitie-dragende partijen een compromis en akkoord hebben gesloten. Een coalitieakkoord op hoofdlijnen geeft ruimte voor partijen in de coalitie om hun eigen accenten te leggen en ruimte voor de oppositie om daadwerkelijk mee te praten.

Wij kunnen ons voorstellen daarnaast ook een statenbreed Bestuursakkoord te sluiten, waar we afspreken hoe we als provinciale Staten de komende vier jaar willen samenwerken.

Graag willen wij ook open en transparant werken en zien graag dat de verkenner in het openbaar teruggkoppelt over de gesprekken en BBB hierbij ook haar visie aangeeft op het vervolg.

Hartelijke groet, Namens D66 Overijssel Renilde Huizenga

Zwolle, 29 maart 2023

Betreft: Reactie brief 'verkenneren aan lijsttrekkers'

Geachte verkenneren,

Allereerst onze hartelijke dank voor de uitnodiging voor de verkennende gesprekken. Fijn dat de procedure voortvarend en zorgvuldig wordt opgepakt en uitgevoerd. Hier hechten wij als CDA veel waarde aan.

Ondanks dat de vragen duidelijk zijn, zijn ze niet altijd eenzijdig te beantwoorden, daar de antwoorden op sommige vragen ook moeten blijken uit de te voeren gesprekken.

Uiteraard snappen wij dat het prettig is om een basis te hebben als startpunt voor dit gesprek en wij hebben dan ook ons best gedaan om de vragen zo goed als mogelijk te beantwoorden.

Overijssel staat de komende statenperiode voor de nodige uitdagingen. Denk hierbij aan de uitvoering van het Nationaal Plan Landelijk Gebied en alle duurzaamheidsdoelstellingen die hieraan gekoppeld zijn. Of aan het verder door ontwikkelen van onze mooie provincie zodat er een nog aantrekkelijker vestigingsklimaat ontstaat voor mensen die in onze provincie willen wonen, werken en recreëren.

Ten aanzien van 'wonen' zullen we moeten investeren in het realiseren van voldoende woningen voor alle doelgroepen. Hier liggen een aantal uitdagingen die we als provincie moeten aanpakken. Ten eerste komt de nieuwe omgevingswet op ons af en daarnaast dreigt de bouw vrijwel te worden stil gelegd vanwege de stikstofproblematiek. Dit laatste punt raakt niet alleen aan 'wonen', maar ook aan 'werken' en 'leven' omdat deze problematiek ook mogelijke gevolgen heeft voor agrarische ondernemers, mobiliteit en de natuur. Hier zullen duidelijke en evenwichtige keuzes in gemaakt moeten worden waarbij iedereen zal moeten bijdragen aan een deel van de oplossing.

Daarnaast hecht het CDA aan een sterke economie waar ruim voldoende aandacht is voor het behoud van talent, de maakindustrie en MKB/familiebedrijven.

Ook liggen er de nodige uitdagingen op het vlak van de energietransitie. Ook hier zullen de punten van de taart eerlijk verdeeld moeten worden zodat onze inwoners gebruik kunnen maken van betaalbare energie. De keuzes van

gemeenten in de RES'sen dienen als basis, als provincie moeten we in goede samenwerking met de gemeenten toetsen op correcte uitvoering en ruimtelijke kwaliteit.

Daarnaast staan we voor een sterk, leefbaar en toekomstbestendig platteland. Het Provinciaal Plan Landelijk Gebied geeft uitgangspunten waarmee we verder moeten om te voorkomen dat onze provincie op slot gaat. Daarbij is een samenwerking tussen alle betrokken partijen van onschatbare waarde.

Om dit te realiseren is een sterke samenleving cruciaal zoals ook in onze verkiezingsvisie beschreven staat. Wij hebben hierbij de sociaaleconomische waarden hoog in het vaandel staan. Als CDA hechten we veel aan de coöperatie gedachte die juist in deze tijden belangrijk is om antwoorden te vinden op ingewikkelde vraagstukken. We gaan voor meer noaberschap!

Overijssel moet een provincie zijn waar iedereen op zijn of haar niveau mee moet kunnen doen en waar iedereen onbepert zichzelf kan zijn in harmonie met zijn of haar omgeving. Dat is onze stip aan de horizon!

Naast deze belangrijke inhoudelijke thema's hechten wij waarde aan het hebben van een betrouwbaar, ambitieus en benaderbaar bestuur. Een deel daarvan begint bij het vormen van een sterk provinciaal bestuur dat dicht bij onze inwoners staat. Beleid willen we zoveel mogelijk van onderop opstellen in samenwerking met gemeenten en inwoners. Dit betekent dat we onze inwoners ook niet in de kou mogen laten staan en moeten bouwen aan het hernieuwen van het vertrouwen in de overheid.

Een bekend dossier waarvoor een goede oplossing moet worden gevonden is Kanaal Almelo – De Haandrik. Ook hier zullen we moeten zorgen dat inwoners weer veilig kunnen wonen en voldoende geholpen worden met de geleden schade, zowel fysiek als mentaal. Duidelijke communicatie is hierbij van onschatbare waarde. Maar een betrouwbaar bestuur betekent ook dat we gepresenteerde plannen waar veel draagvlak voor is onder betrokkenen niet zomaar gaan herzien. We zullen stappen vooruit moeten blijven zetten.

U vraagt wat het CDA bij deze onderwerpen zal moeten of kunnen betekenen. Wij denken dat we als brede middenpartij juist in staat zijn om tot oplossingen te komen voor bovengenoemde uitdagingen en meer. Zoals eerder gezegd komen die oplossingen er alleen als iedereen zijn of haar steentje bijdraagt. Wij zijn in staat om de verbinding te vinden tussen partijen; zowel in politiek tussen links en rechts, als daarbuiten tussen landelijk, provinciaal en gemeentelijk bestuur en onze inwoners. Deze rol is voor ons overigens onafhankelijk van onze positie in de Provinciale Staten. Wij zullen deze rol zowel vanuit de coalitie als vanuit de oppositie kunnen uitvoeren.

Wat betreft de coalitie zijn wij van mening dat je het beste kan werken met een coalitie die een stevig draagvlak heeft bij onze inwoners en binnen de Provinciale Staten. Een meerderheidscollege is daarbij de meest logische vorm. Hierbij zijn nog steeds meerdere samenstellingen mogelijk, maar om tot gewogen besluitvorming te komen zal de coalitie een goede afspiegeling moeten zijn van de samenleving. Laten we daar vooral met elkaar het gesprek over voeren!

Onze bijdrage aan een coalitie zal gebaseerd zijn op het kunnen geven van een goede invulling aan onze verkiezingsvisie. We willen gewenst en herkenbaar zijn. Afhankelijk van de coalitie en standpunten van deelnemende partijen zullen wij beoordelen in welke van de door u genoemde vormen (deelnemen, gedogen of steun op inhoudelijke onderwerpen) dit het beste kan. In al deze vormen geldt voor ons dat er duidelijke, richtinggevende afspraken worden gemaakt met elkaar. Dit hoeft niet in een volledig dichtgetimmerd coalitieakkoord. Een akkoord op hoofdlijnen is voor ons ook werkbaar, mits dit niet te algemeen is. Zeker niet ten aanzien van onderwerpen waar partijen nu al van elkaar verschillen en die een grote impact hebben op de Overijsselse samenleving. Wij hebben deze onderwerpen hierboven beschreven.

Wij hopen hiermee zo goed mogelijk antwoord te hebben gegeven op uw vragen. Maar gaan hier graag verder over met elkaar in gesprek.

Een hartelijke groet,

H.G. (Rick) Brink.
fractievoorzitter CDA Overijssel

Zwolle, 30 maart 2023

Geachte mevr. Waaijer en dhr. Wagenmans,

Volt Overijssel is u beiden dankbaar voor uw bereidheid om als verkenners in Overijssel op te treden. In reactie op uw brief van 23 maart jl. zetten wij hieronder onze antwoorden op de door u gestelde vragen uiteen.

Duiding uitslag

De uitslag van de provinciale statenverkiezingen in Overijssel is een duidelijk signaal naar de huidige (landelijke en regionale) politiek. Inwoners van Overijssel voelen zich onvoldoende gezien en gehoord in hun zorgen over de opgaven van vandaag en die van de toekomst. Te vaak is er sprake van een afstandelijke, Haagse werkelijkheid tegenover de regionale realiteit. De uitslag is daarbij een wake-up call richting een politiek die te veel is gericht op wij tegenover zij en te weinig op samenwerken en vertrouwen. Dat moet anders. Op de gekozen statenleden rust nu de gezamenlijke verantwoordelijkheid om werk te maken van een verbindend provinciebestuur dat naast haar bewoners staat, in plaats van er tegenover. Een provinciebestuur dat naast een luisterend oor ook een duurzaam perspectief biedt.

Inhoudelijke uitdagingen

Voor Volt Overijssel staan het behalen van de klimaatdoelstellingen en het terugwinnen van vertrouwen van de Overijsselse samenleving in de politiek centraal als grootste opgaven van het toekomstig provinciebestuur. Met betrekking tot eerstgenoemde zijn de halvering van de stikstofuitstoot, voldoen aan de kaderrichtlijn water en de realisatie van de energietransitie de belangrijkste onderwerpen. Het herstellen van het vertrouwen in de (Overijsselse) politiek begint wat Volt betreft bij een nieuwe verhouding tussen het bestuur (Gedeputeerde Staten) en de volksvertegenwoordiging (Provinciale Staten).

Daarnaast is het voor Volt van belang dat het nieuwe provinciebestuur investeert in breed maatschappelijk draagvlak, met name waar het gaat om de toekomst van agrariërs, de energietransitie en asielopvang. We realiseren ons ook dat er tussen partijen verschillen van opvatting bestaan over bijvoorbeeld het terugbrengen van de stikstofuitstoot en de toekomst van het openbaar vervoer in het buitengebied. Met onze focus op samenwerking en pragmatische oplossingen fungeert Volt graag als de brug tussen deze verschillen. Onze grensoverstijgende blik en de focus op inspraak door inwoners van Overijssel kunnen hierbij van waarde zijn.

Nieuwe coalitie

Volt streeft naar een constructieve wisselwerking tussen coalitie en oppositie. In de zoektocht naar een nieuwe coalitie is het volgens Volt Overijssel daarom van het grootste belang dat deze in staat is om:

- Verschillen te overbruggen en te werken aan verbinding binnen Overijsselse politiek en samenleving. Wat Volt Overijssel betreft begint dit bij een inhoudelijk brede coalitie met oog voor diversiteit in het provinciebestuur.
- Daadkrachtig te werken aan een toekomstbestendig Overijssel die generatie- en grensoverstijgende problemen ook zodanig durven op te lossen. Om hier sturing aan te kunnen geven is een provinciebestuur nodig dat haar mandaat ten volle benut en regie durft te nemen op de hierboven genoemde opgaven.
- Het vertrouwen van mensen in de politiek te herstellen door te zorgen voor een stabiel provinciebestuur dichtbij bewoners.

De uitdagingen van deze tijd vragen, naast breed draagvlak, ook om wendbaarheid en constructieve samenwerking. Daarom geeft Volt de voorkeur aan een breed statenakkoord boven een dichtgetimmerd akkoord op basis van een nauwe meerderheid. Dit doet ook het meeste recht aan het nieuwe politieke landschap waarin, naast een grote zege, sprake is van grote versnippering. Voorstellen beoordelen op inhoudelijke gronden is voor Volt vanzelfsprekend.

We vertrouwen erop uw vragen voor dit moment voldoende te hebben beantwoord en een goede basis te hebben gegeven voor ons gesprek van vrijdag 31 maart. De fractie van Volt wenst u wijsheid toe bij het nemen van uw beslissingen.

Hartelijke groet,

Maryse Wulf

Fractievoorzitter Volt Overijssel